

7595 SAYILI MİLLÎ DAYANIŞMA VE
TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMENİN
GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR KANUN'UN
ANAYASAL SINAVI

COPYRIGHT © 2026

Bu yayının tüm hakları Akademik Araştırma Enstitüsü Derneğine (AAE) aittir. Akademik Araştırma Enstitüsü Derneęi izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

AAE Yayınları: 4

1. Baskı: 2026

Yayıncı Sertifika Numarası: 83115

AAE | AKADEMİK ARAşTIRMA ENSTİTÜSÜ DERNEğİ

Eti Mahallesi Toros Sokak Nu:23/B Çankaya / Ankara TÜRKİYE

www.aae.org.tr | iletisim@aae.org.tr | [@aaeorgtr](https://www.instagram.com/aaeorgtr)

Hazırlayanlar:

Burak Furkan KAYACIK

Yasemin ÇALIřKAN

Muzaffer ER

Iřık ÖZTÜRK

řenay Betül ÖZBEYSOY

Mizanpaj: Ferhat GENÇ

7595 SAYILI MİLLÎ DAYANIŞMA VE TOPLUMSAL
BÜTÜNLEŞMENİN GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR
KANUN'UN ANAYASAL SINAVI

AKADEMİK ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
İstanbul, Ekim 2026

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
ANAYASAL DEĞERLENDİRMENİN HUKUKİ VE KAVRAMSAL TEMELLERİ	9
7595 SAYILI MİLLÎ DAYANIŞMA VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMENİN GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR KANUN’UN AMAÇ VE KAPSAMI İLE EGEMENLİK VE YARGI YETKİSİNE ETKİLERİ	11
Millî Güvenlik Kurulu ile 7595 Sayılı Kanun Kapsamında Oluşturulan Kurulun Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi	14
Millî Güvenlik Kuruluna Tanınan Yetkinin Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi	14
7595 Sayılı Kanun’un 7. Maddesiyle Oluşturulan Kurulun Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi	15
7595 Sayılı Kanun’un Maddi Anlamda Af Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu	18
7595 Sayılı Kanun’un Hak Yoksunluğu Bakımından Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi	21
7595 Sayılı Kanun’un Mahsus Sicile Kayıt ve Adli Sicil Bakımından Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi	23
7595 Sayılı Kanun’un Eşitlik İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi ve Emsal Oluşturma Riski	24
7595 Sayılı Kanun’un Hukuki Belirlilik, Öngörülebilirlik ve Hukuki Güvenlik İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi	25
7595 Sayılı Kanun’daki Sorumsuzluk Hükmünün Kapsamı ve Anayasal Sınırları	27
7595 Sayılı Kanun’un Anayasal İlkeler ve Millî Menfaatler Bakımından Değerlendirilmesi	28
SONUÇ VE KANAAT	32
KAYNAKÇA	37

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bağımsızlığı, egemenliği, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ile Türk milletinin ortak menfaatlerinin korunması, anayasal düzenimizin temel esaslarını oluşturmaktadır. Anayasa'nın başlangıç hükümleri ve ilgili maddeleriyle güvence altına alınan bu esaslar, devletin teşkilatlanmasına ve kamu gücünün kullanılmasına ilişkin hukuki sınırları belirlediği gibi yasama faaliyetlerinin de temel dayanağını oluşturmaktadır. Hukuk devleti ilkesinin gereği olarak devletin bütün organları, kendilerine tanınan yetkileri Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun biçimde kullanmakla yükümlüdür. Bu bakımdan kamu düzenini, millî güvenliği ve toplumsal hayatı doğrudan etkileyen kanuni düzenlemelerin, ortaya konulan amaçların yanı sıra meydana getirdikleri hukuki sonuçlar yönünden de değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin uzun yıllardır mücadele ettiği terör sorunu; devletin güvenliği, kamu düzeni, vatandaşların temel hak ve hürriyetleri ile toplumsal huzur bakımından ağır sonuçlar meydana getirmiştir. Terör faaliyetlerinin sona erdirilmesi ve toplumun bütün kesimleri bakımından güvenli bir hayatın tesis edilmesi, devletin anayasal görevleri ve Türk milletinin ortak menfaatleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte terörle mücadeleye ilişkin geliştirilen hukuki ve idari tedbirlerin, Anayasa'nın benimsediği hukuk devleti, eşitlik, kanunilik, hukuki güvenlik ve yargı bağımsızlığı ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Millî güvenliğin korunması ve toplumsal bütünleşmenin güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen yasama faaliyetlerinin de bu anayasal çerçeve içerisinde ele alınması zorunludur.

18 Ağustos 2026 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7595 sayılı Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun, PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı oluşumların fiilî varlığına son vermesi ve silahlarını teslim etmesi üzerine uygulanması öngörülen özel bir hukuki rejimi konu edinmektedir. Düzenleme, belirli suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturmaların ertelenmesi, kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infazına ilişkin özel hükümler uygulanması, hak yoksunluklarının kaldırılabilmesi ve bu süreçte çeşitli kamu kurum ve kurullarına görev ve yetkiler tanınması gibi hususları içermektedir. Kanun'un kapsamı ve meydana getireceği hukuki sonuçlar öngörüldüğünde düzenlemenin yalnızca ceza ve infaz hukuku yönünden incelenmesi yetersiz kalmaktadır. Söz konusu hükümler, devletin egemenlik yetkisinin kullanılması, anayasal organlar arasındaki görev dağılımı, yargı bağımsızlığı, hukuk devleti ve kanun önünde eşitlik ilkeleri bakımından da değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Bu rapor, 7595 Sayılı Kanun'un amaç ve kapsamını, öngördüğü hukuki mekanizmaları ve uygulama koşullarını Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile ilgili kanun hükümleri çerçevesinde incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada, Anayasa'nın başlangıç hükümleri başta olmak üzere Cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, egemenlik ve yargı yetkisi, Millî Güvenlik Kurulunun (MGK) anayasal konumu, yasama organının af yetkisi, hukuki belirlilik, eşitlik ve hukuki güvenlik ilkeleri esas alınmıştır. İncelemelerde ilgili mevzuat hükümlerinden,

Anayasa Mahkemesi (AYM) kararlarından, hukuk doktrininden ve Kanun'un yasama sürecine ilişkin belgelerden yararlanılarak düzenlemenin anayasal uygunluğu yönünden değerlendirmeler yapılmıştır.

Rapor kapsamında özellikle Kanun'un uygulanmasının MGK kararına bağlanması, yürütme organı bünyesinde oluşturulan Kurul'a tanınan yetkiler, soruşturma ve kovuşturmaların ertelenmesi ile cezaların infaz edilmiş sayılmasına ilişkin hükümlerin hukuki niteliği üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte Kanun'un kişi ve suç bakımından kapsamı, belirli bir terör örgütüne özgü düzenlemelerin eşitlik ilkesi yönünden meydana getirebileceği sonuçlar, uygulama koşullarındaki belirsizlikler ve görevlerini yerine getiren kişilere ilişkin sorumsuzluk hükümleri de anayasal sınırlar içerisinde incelenmiştir. Bu değerlendirmeler aracılığıyla Kanun'un farklı maddeleri arasında bulunan hukuki ilişkilerin ve düzenlemenin bütün olarak ortaya çıkardığı sonuçların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın bir diğer değerlendirme alanını, 7595 Sayılı Kanun'un Türk milletinin ortak menfaatleri, millî dayanışma ve toplumsal bütünleşme bakımından taşıdığı anlam oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal düzeninde Türk milletini meydana getiren vatandaşların etnik köken, dil, mezhep ve kültürel farklılıklarından bağımsız olarak aynı vatandaşlık bağı içerisinde eşit hak ve yükümlülüklerle sahip olması esastır. Millî dayanışmanın güçlendirilmesi, devletin bütün vatandaşlarına eşit muamelede bulunmasını, kamu güvenliğini sağlamasını, adalet duygusunu korumasını ve ortak hukuk düzenine duyulan güveni sürdürmesini gerektirmektedir. Bu nedenle belirli bir terör örgütüne ve onun faaliyetleri kapsamında işlenen suçlara yönelik özel hukuki düzenlemelerin, toplumsal bütünleşme amacıyla ne ölçüde bağdaştığı ve Türk milletinin ortak menfaatlerine hangi somut katkıları sağlayabileceği de raporda ele alınmıştır.

Raporun hazırlanmasında temel alınan yaklaşım, kanun koyucunun ileri sürdüğü amaçlar ile düzenlemenin doğurduğu hukuki sonuçların birlikte değerlendirilmesidir. Bir Kanun'un kamu yararını veya millî güvenliği amaçlaması, içerdiği hükümlerin Anayasa'ya uygunluğunun ayrıca incelenmesi gerekliliğini ortadan kaldırmamaktadır. Bu çerçevede çalışma, terörün sona erdirilmesine yönelik kamu politikalarının meşruiyetini genel olarak tartışmanın ötesinde, 7595 Sayılı Kanun'da tercih edilen hukuki araçların anayasal sınırlarını, uygulanabilirliğini ve muhtemel sonuçlarını ortaya koymaya yöneliktir.

Netice itibarıyla bu raporla, 7595 Sayılı Kanun'un Anayasa'nın temel ilkeleri ve Türk hukuk düzeninin genel esasları bakımından kapsamlı bir incelemesinin yapılması, düzenlemeye ilişkin hukuki sorunların belirlenmesi ve Türk milletinin ortak menfaatleri ile toplumsal bütünlük bakımından değerlendirmeye esas oluşturabilecek sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın, söz konusu kanuna ilişkin hukuki tartışmalara katkı sağlaması, anayasal denetim bakımından değerlendirilmesi gereken hususları ortaya koyması ve millî güvenlik ile hukuk devleti ilkeleri arasındaki ilişkinin anayasal sınırlar içerisinde ele alınmasına hizmet etmesi amaçlanmaktadır.

ANAYASAL DEĞERLENDİRMENİN HUKUKİ VE KAVRAMSAL TEMELLERİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin meri anayasası, anayasanın gerekçesi niteliğinde olan dibace kısmından, devletin teşkilat yapısından ve bu teşkilatların işleyişini belirleyen maddelerden oluşmaktadır. Ayrıca anayasanın maddeleri içerisinde vatandaşların hakları, sorumlulukları ve ödevleri, Türk milletinin bazı vazgeçilmez değerleri yer almaktadır. Bu hususlar anayasanın lafzını yani sözünü oluşturmaktadır (Fertellioglu, 2019). Türk milletinin varlığı ve birliği, Türkiye Cumhuriyeti devletin bölünmez bütünlüğü, Türk toplumunun değerleri, kültürü ve Türkiye Cumhuriyeti devletin kuruluş felsefesi ise anayasanın özü ve ruhunu oluşturmaktadır (Zabcı, 2017). Ayrıca, anayasanın ruhu, Anayasa metninden bağımsız ve metnin üzerinde bulunan soyut bir ölçüt olmayıp, aksine, başlangıç hükümleri, anayasal ilkeler, temel haklar, devlet organlarının kuruluşu ve yetki dağılımı ile Anayasa'nın tamamını kapsayan sistematik bir bütündür (Gören, 2020). Anayasanın dibace kısmında ve 13. maddesinde lafzi olarak yer alan Anayasa'nın sözüne ve ruhuna ifadesi bu şekilde özetlenebilir. Bu kapsamda çıkarılacak hiçbir kanun ve diğer düzenleyici işlemin anayasanın sözüne ve ruhuna aykırı olmaması gerekmektedir. Bu nedenle bir kanun veya düzenleyici işlem anayasaya aykırılık gerekçesiyle incelenirken, anayasanın dibacesinde ve maddelerindeki sözüyle değindiği hususlar ile anayasanın ruhu göz önüne alınır (Korkmaz, 2015).

Anayasa'nın Başlangıç, yani dibace kısmı, anayasal değerlendirmeler açısından oldukça önem arz etmektedir. Zira Anayasa'nın 176. maddesinde dibacede yer verilen temel görüş ve ilkelerin anayasa metnine dâhil olduğu hüküm altına alınmaktadır (Anayasa, 1982, m. 176). Bu nedenle dibace, Anayasa'nın dışında veya yalnızca tarihsel ve siyasal nitelikte bir metin olarak değerlendirilemez. Aksine anayasal düzenin dayandığı temel düşünceleri ortaya koyan ve anayasal değerlendirme açısından göz önüne alınması gereken bir metindir (Gören, 2020). Diğer yandan, dibacede yer alan bazı temel ilkelerin anayasanın maddelerinde yer alması, dibacenin Anayasa'nın ayrılmaz bir parçası olmasını sağlamaktadır. Bu sayede çıkarılan kanun ve diğer düzenleyici işlemlerin, anayasanın maddelerinin yanı sıra dibaceye de aykırı olmamasına zemin hazırlamaktadır. Nitekim AYM anayasanın maddelerine aykırılık iddiasıyla önüne gelen davalarda, dibaceyi de göz önüne alarak bir inceleme yapmaktadır. Bu kapsamda Anayasa'nın dibacesinde ve maddelerinde yer alan ilkeleri özetlemek gerekirse: dibacede yer alan, Atatürk milliyetçiliği, Türk Milletinin varlığı ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün korunması, millî birlik ve beraberlik, millet egemenliği, demokratik hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ve hukukun üstünlüğü gibi bazı temel ilkeler, Anayasa'nın 2., 5., 6., 7., 9., 10., 11. ve 13. maddelerinde yer almaktadır.

Türk hukuk tarihinde kabul edilen Anayasalarımızda hukuk devleti anlayışı bir düstur olarak benimsenmiştir. Bu sayede yasama, yürütme ve yargı erklerinin yaptıkları işlem ve eylemlerin hukuk devleti çerçevesinde hareket etme zemini oluşturulmuştur. Nitekim meri anayasamız gerek dibace kısmında gerek içerdiği çeşitli maddelerde bir hukuk devleti olduğunu vurgulamaktadır. Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesi, ayrıca 4. madde ile değiştirilmesi teklif edilmesi yasak olan, tahdidi olarak sayılan ilkelerden biridir (Anayasa, 1982, Başlangıç, m. 2 ve m. 4). Hukuk

devletini özetlemek gerekirse, hukuki güvenlik, kanunilik, belirlilik, öngörülebilirlik vb. ilkeleri kapsamaktadır (Övet, 2022). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Başlangıç metni ve ilk üç madde, devletimizin kuruluş felsefesini ortaya koymaktadır. Buna göre Türk vatani ve milletin ebedi varlığını ve Yüce Türk devletinin bölünmez bütünlüğünü belirlediğini ifade etmekle birlikte millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu, millet adına egemenliği kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, Anayasada gösterilen hukuk düzeni dışına çıkamayacağı, kuvvetler ayrımı yönünden devletin organları arasında herhangi bir üstünlük sıralaması olmadığı, üstünlüğün yalnızca Anayasa ve kanunlarda bulunduğu, hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, Türklüğün tarihi ve manevi değerlerinin karşısında koruma göremeyeceği, Her Türk vatandaşının bu Anasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak millî kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu, Türk vatandaşlarının millî gurur ve iftiharlarda, millî sevinç ve kederlerde, millî varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ve millet hayatının her türlü tecellisinde ortak olduğu, birbirinin hak ve hürriyetlerine kesin saygı, karşılıklı içten sevgi ve kardeşlik duygularıyla ve “Yurtta sulh, cihanda sulh” arzu ve inancı içinde, huzurlu bir hayat talebine hakları bulunduğu hususları başlangıç metninde vurgulanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası). Bununla birlikte, Anayasa’nın değiştirilemez ilk üç maddesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel niteliklerini ortaya koymaktadır. Anayasamızın devam maddelerinde ise devletin temel amaç ve görevleri, egemenlik, yasama, yürütme ve yargı yetkileri, eşitlik, anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü, temel hak ve hürriyetlere dair esaslar başta olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti’nin ve vatandaşlarının tamamı açısından bağlayıcı ve üstün olan birtakım düzenlemeler ele alınmıştır. Diğer yandan; Türk Ceza Kanunu (TCK), Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Terörle Mücadele Kanunu (TMK) ve ilgili diğer kanunlar; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek, ceza muhakemesinin nasıl uygulanacağı ile ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin usul ve esasları belirlemek gibi amaçlarla düzenlenmiş ve uygulanmaktadır.

Kamuoyunda “Çerçeve Yasa” olarak adlandırılan 7595 Sayılı Kanun’un, hangi amaç ve kapsam dâhilinde düzenlemeler getirdiğini, başta Anayasamız olmak üzere ilgili Kanunlar yönünden hukuka uygunluğunun ne düzeyde olduğunu, söz konusu düzenlemenin uygulanabilirliğini ve sakıncalarını ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Her ne kadar TBMM, Kanun’un terörün sona erdirilmesi ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması amacıyla çıkarıldığını ifade etse de Kanun’un bütün hükümleri anayasal açıdan doğrudan meşru hale gelmemektedir. Zira hukuk devletinde amaç ile araç arasında anayasal bir bağ olmalıdır. Bu nedenle devletin ulaşmak istediği amaç ne kadar önemli olursa olsun, bu amaca ulaşmak için kullanılan hukuki araçların Anayasa’nın çizdiği yetki ve sorumluluk sınırları içerisinde kalması zorunludur. Devletin terörle mücadele etmesi, terörü sona erdirmeye yönelik politika geliştirmesi veya toplumsal bütünleşmeyi sağlamaya çalışması Anayasa bakımından meşru ve devletin temel amaçlarıyla ilişkilidir (Poyrazoğlu, 2026). Ancak bu amaçların gerçekleştirilmesi sırasında yürütme organına yargısal sonuç doğuracak yetkiler tanınması, kamu görevlilerinin sorumluluğunu ortadan kaldırmayı öngörmesi, Anayasanın ruhuna aykırı işlem veya eylemlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlaması ve diğer hususlar ayrıca anayasal denetime tabidir. Bu nedenlerle 7595 Sayılı Kanun’un, terörün sona erdirilmesine hizmet edip etmediğinin yanı sıra, bu amaca ulaşmak için seçilen hukuki araçların Anayasa’ya uygun olup, olmadığına yönelik değerlendirmeler de yapılmalıdır.

7595 SAYILI MİLLÎ DAYANIŞMA VE TOPLUMSAL BÜTÜNLEŞMENİN GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR KANUN'UN AMAÇ VE KAPSAMI İLE EGEMENLİK VE YARGI YETKİSİNE ETKİLERİ

7595 Sayılı Kanun, 18 Ağustos 2026 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 12 maddeden oluşan Kanun, PKK/KCK terör örgütleri ile bunlara bağlı oluşumların fiilî varlığına son verdiğinin ve silahları teslim ettiğinin tespiti halinde terör örgütü kapsamında işlenen suçlara ilişkin soruşturma, kovuşturma ve cezaların infazının ertelenmesini öngörmekte ve buna ilişkin düzenlemeler ortaya koymaktadır. Kanun’un amaç ve kapsamını belirleyen 1. maddesinin 1. fıkrasında, *“Bu Kanun’un amacı, PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı her türlü oluşumun fiilî varlığına son verdiğinin ve kontrolü altında bulunan her türlü silah ve mühimmatı teslim ettiğinin güvenlik kurumlarınca tespiti ve bu tespitin teyidinde dair Millî Güvenlik Kurulu Kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasını müteakip, yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar ile verilen mahkûmiyet hükümlerinin infazının ertelenmesi işlemlerinin ve yapılacak diğer işlemlerin belirlenmesidir.”* denilerek, terör örgütü PKK/KCK ve buna bağlı oluşumların fiilî varlıklarına son vermeleri karşılığında, terör suçları ve terör örgütü faaliyeti kapsamında işlenen suçlar yönünden öngörülen soruşturma, kovuşturma, güvenlik tedbirleri ve cezalandırma süreçlerinin işletilmeyeceği ifade edilmiştir. Kanun’un kapsamını belirleyen, aynı maddenin 2. fıkrasında ise *“Bu Kanun hükümleri, PKK/KCK terör örgütünü kurma veya yönetme, örgüte üye olma veya bilerek ve isteyerek yardım etme ve örgütün propagandasını yapma suçları ile bu örgütün faaliyeti kapsamında işlenen suçları ve bu örgüt lehine işlenen 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun’da düzenlenen suçları kapsar.”* denilerek, Kanun kapsamına giren suçlar sınırlı olarak sayılmıştır. Kanun’un 1. maddesi, diğer maddelerin tamamı açısından belirli bir çerçeve oluşturmakta ve birtakım kabuller içermektedir. Zira, silahların teslim edildiğinin güvenlik kurumlarınca tespiti ve bu tespitin MGK kararıyla teyit edilmesi koşulları, bölücü terör örgütünün fiilî varlığına son vereceği ve silahları teslim edeceği kabulünü içermektedir. Bu haliyle basit bir amaç ve kapsam maddesi olmayan 1. madde, Anayasa’nın egemenlik, yasama yetkisi ve MGK esaslarını düzenleyen 6., 7., ve 118. maddeleri yönünden değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Egemenliğin kullanılması hakkında, hiçbir kimsenin veya organın, kaynağını Anayasa’dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağını düzenleyen 6. madde ile *“...güvenlik kurumlarınca tespiti ve bu tespitin teyidinde dair Millî Güvenlik Kurulu Kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasını müteakip...”* ibaresi yönünden; 7595 Sayılı Kanun’un uygulanması, ilgili koşulların güvenlik kurumlarının tespiti ve bu tespitin teyidinde dair MGK kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasına bağlanmıştır. Devletimizin, Anayasa ve kanunlar ile düzenlediği soruşturma, kovuşturma, güvenlik tedbirleri ve kesinleşmiş mahkûmiyet hükümlerinin infazına yönelik uygulamaların, ilgili düzenlemelerin dışına çıkılarak yürütme bünyesinde yer alan güvenlik kurumları ile MGK’nın tasarrufuna bırakılması; egemenlik, yasama yetkisinin devredilmezliği ve Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilke ve hükümleriyle bağdaşmamaktadır. Öte yandan, *“fiilî varlığa son verme”, “kontrol altında bulunan her türlü silah ve mühimmatı teslim etme”, “güvenlik kurumlarınca tespit”* gibi ifadeler, kanun maddeleri kapsamında belirli bir ölçüye tabi tutulmamıştır. Güvenlik kurumlarından hangisinin yetkili olduğu, yapılacak tespitlerin hangi deliller

doğrultusunda gerçekleşeceği, ilgili kurumların ortak görüşe varmamaları halinde nasıl bir değerlendirme yapılacağı, silah ve mühimmatın nereye ve nasıl teslim edileceği, bölücü terör örgütünün yeniden silahlanması durumunda nasıl bir yol izleneceği gibi hususların belirsizlik içerdiği düşünülmektedir. Bu belirsizlik durumu, Anayasa’da düzenlenen hukuk devleti ve anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ilkeleri yönünden aykırılık oluşturmaktadır. Kaldı ki, bölücü terör örgütünün fiilen sona erdiğinin kabulü halinde dahi 7595 Sayılı Kanun’un gerekliliği hususunda ayrıca bir değerlendirme yapmak gerekecektir. Kapsam yönünden değerlendirilmesi gereken diğer bir husus ise farklı isimler altında yapılan ve PKK/KCK terör örgütleriyle ideolojik ve organik bağları olan diğer terör örgütlerinin kanun kapsamında olup olmadığıdır. Zira bölücü terör örgütü, hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılanmış olup birçok farklı isim altında terör faaliyetlerini devam ettirmektedir. Kanun kapsamında değerlendirilecek örgütlerin sınırlı sayıda sayılması yerine “bağlı oluşumlar” şeklinde yapılan tanımlama, Cumhuriyetin nitelikleri ile suç ve cezalara ilişkin esaslar yönünden aykırılık oluşturmaktadır. Maddedeki “bağlı” ifadesi, hiyerarşik, ekonomik, ideolojik, siyasi, menfaat vb. yönünden nasıl bir bağın aranacağını açıklamamakta ve ortaya herhangi bir ölçü koymamaktadır. Bu durum, ceza ve infaz rejimlerine ilişkin önemli sonuçlar doğuran bir Kanun’un, kapsam yönünden genişletilebileceği ya da daraltılabileceği anlamına gelmektedir. Kapsama dair son olarak Kanun’un belirli bir terör örgütü adına düzenleme yapmak suretiyle Anayasa ve kanunların öngördüğünün dışında özel bir ceza ve infaz rejimi ortaya koyması eşitlik ilkesi yönünden çeşitli riskler barındırmaktadır.

7595 Sayılı Kanun’un 3. maddesi, amaç ve kapsamın düzenlendiği ilk maddede öngörülen koşulların gerçekleşmesi halinde, “*örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen kasten öldürme suçu ile 1/6/2005 tarihinden önce işlenen müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar hariç olmak üzere, 1’inci madde kapsamına giren ve üst sınırı on beş yıl veya daha az ceza gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar beş yıl, on beş yıldan fazla hapis cezası ile müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar on yıl süreyle ertelenir.*” hükmü ile soruşturmaların ve kovuşturmaların ertelenmesine dair hususları belirlemektedir. Kanun maddesi, “*örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen kasten öldürme suçu ile 1/6/2005 tarihinden önce işlenen müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmaları*” kapsam dışında bırakmış olup diğer suçlar bakımından başlatılacak soruşturmaları, Kanun’un 7. maddesinde düzenlenen Kurul’un iznine bağlamaktadır. Bu noktada, CMK’de düzenlenen ve ceza muhakemesinin en temel esaslarından olan, “*Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.*” hükmü göz önünde bulundurulduğunda, soruşturma yapılıp yapılmayacağına dair kararın Kurul tarafından verilecek olması, Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı Anayasa’da hüküm altına alınan yargı yetkisinin devredilmesi anlamına gelmektedir. Her ne kadar kasten öldürme suçu kapsam dışında bırakılmış olsa da terör örgütü faaliyeti kapsamında işlenen devletin güvenliğine karşı suçlar, kasten öldürmeye teşebbüs, işkence, yağma, askeri tesisleri tahrip, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, kasten yaralama gibi ağır suçların soruşturulmasının Kurul iznine bağlanması; yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturmaların ise erteleme hükümlerine tabi tutulması Anayasa’nın 2., 3., 5., 13., 14., ve 17. maddeleri ile bağdaşmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin anayasal düzeninde egemenlik, yalnızca devletin bağımsızlığını ve bütünlüğünü ifade eden soyut bir kavram değil, aynı zamanda millet adına kamu gücünün kullanılmasını sağlayan temel anayasal yetkidir. Anayasa’nın 6. madde-

sine göre egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletine ait olup Türk Milleti bu egemenliği, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanır. Türkiye Cumhuriyeti de yasama, yürütme ve yargı erkleriyle, egemenliği birbirinden bağımsız organlar eliyle kullanmaktadır. Bu kapsamda yargı yetkisinin, devletin egemenliğinden bağımsız olmadığı öne çıkmaktadır. Nitekim Anayasa'nın 9. maddesi, yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağını hüküm altına almaktadır. Bu nedenle suç teşkil eden fiillerin soruşturulması ve kovuşturulması, mahkeme tarafından hüküm kurulması ve kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infaz edilmesi, devletin yargılama yetkisinin somut tezahürüdür. Netice itibarıyla ceza adaletinin işletilmesi, yalnızca teknik bir ceza muhakemesi faaliyeti olmayıp devlet egemenliğinin yargı alanındaki yansımasıdır.

Anayasa devletin temel amaç ve görevlerini belirtirken, devletin Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi koruması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle Devletin varlığına, ülkenin bütünlüğüne ve anayasal düzene yönelik suçlarla mücadele edilmesi bu anayasal görevin doğal sonuçlarından birisidir. Bu kapsamda kanun koyucu; suç ve ceza siyaseti belirleme, ceza miktarlarını değiştirme, infaz rejimini düzenleme ve kamu yararı gerekçesiyle belirli hukuki sonuçlar öngörme yetkisini haizdir. Fakat bu yetki sınırsız bir keyfilik ve takdir yetkisi olarak yorumlanmamalıdır. Zira kanun koyucu da Anayasa'nın 6. maddesi gereğince kaynağını Anayasa'dan alan bir devlet yetkisi kullanmakla yükümlüdür. Dolayısıyla yasama yetkisi kullanılarak, Anayasa'nın bağımsız ve tarafsız mahkemelere bıraktığı yargılama yetkisinin kullanılmasını ortadan kaldıracak veya anayasal olarak öngörülen yargı faaliyetini fiilen etkisiz hâle getirecek bir sonuç doğurma çabası Anayasa'nın 6. ve 9. maddelerinin ihlaline zemin hazırlayacaktır.

Bu kapsamda 7595 Sayılı Kanun açısından ulaşılan temel sonuç: Devletin egemenliğinin yargısal görünümü olan soruşturma, kovuşturma, hüküm ve infaz yetkilerinin, özellikle devletin bağımsızlığına, ülkenin bölünmez bütünlüğüne ve anayasal düzene karşı suçlar bakımından kanunla belirli kişi ve fiiller yönünden kullanılmayarak ertelenmesi, devredilmesi veya sınırlandırılması, yalnızca bir ceza hukuku düzenlemesi olarak değerlendirilmemelidir. Böyle bir düzenleme, doğrudan doğruya Anayasa'nın 5. maddesinde devlete yüklenen koruma görevi ile 6. ve 9. maddelerinde düzenlenen egemenlik ve yargı yetkisinin sınırları bakımından değerlendirilmek zorundadır. 7595 Sayılı Kanun'un, devletin egemenlik yetkisinin yargısal kullanımını belirli kişi ve fiiller bakımından Anayasa'nın öngördüğü yargısal süreçlerin doğal sonucunun haricinde veya bu süreçleri fiilen işlevsiz bırakacak ölçüde müdahale etmesi Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir. Zira, kanun koyucunun ceza siyaseti alanındaki takdir yetkisi ile anayasal egemenlik düzeni arasında uyumsuzluk ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu doğrultuda, yasama organının, kendisine ait yasama yetkisini kullanırken dahi Türk Milleti adına kullanılan yargı yetkisinin anayasal varlık alanını ortadan kaldıracak bir düzenleme yapması Anayasa'nın 9. maddesine aykırılık teşkil edecektir.

Nihai olarak, kanun koyucunun takdir yetkisini kullanarak 7595 Sayılı Kanun kapsamında belirli suçlar ve kişiler bakımından özgün bir uygulama öngörmesinin, devletin egemenliğinden kaynaklanan yargılama yetkisi ve Anayasa'nın 5., 6. ve 9. maddelerinde düzenlenen egemenlik ilkeleriyle bağdaşp bağdaşmadığı değerlendirilmelidir. Bu açıdan bakıldığında 7595 Sayılı Kanun, yasama organının ceza siyaseti alanındaki takdir yetkisinin anayasal sınırlarını aşarak, devletin egemenliğinin yargısal kullanım alanına müdahale ettiği ölçüde anayasal açıdan ciddi bir sorun ve Anayasa'ya aykırılık iddiası doğurmaktadır.

Millî Güvenlik Kurulu ile 7595 Sayılı Kanun Kapsamında Oluşturulan Kurulun Anayasal Açidan Değerlendirilmesi

7595 Sayılı Kanun, soruşturma, kovuşturma ve kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infazına ilişkin özel bir hukuki rejim oluştururken bu rejimin uygulanmasında MGK ve Kanun'un 7. maddesiyle oluşturulan kurula belirleyici yetkiler tanımıştır. Bu yetkiler sadece idari nitelikte olmayıp ceza muhakemesinin yürütülmesini ve yargı mercilerinin vereceği kararları doğrudan etkileyebilecek niteliktedir. Bu nedenle söz konusu düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluk bakımından incelenmesi gerekmektedir.

Millî Güvenlik Kuruluna Tanınan Yetkinin Anayasal Açidan Değerlendirilmesi

7595 Sayılı Kanun'un 1. maddesine göre PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı her türlü oluşumun fiilî varlığına son verdiğinin ve kontrolü altında bulunan her türlü silah ve mühimmatı teslim ettiğinin güvenlik kurumlarınca tespit edilmesi ve bu tespitin MGK tarafından teyit edilmesi gerekmektedir. MGK kararının Resmî Gazete'de yayımlanması, Kanun'un 3. maddesinde düzenlenen soruşturma ve kovuşturmaların ertelenmesi ile 6. maddesinde düzenlenen mahkûmiyet hükümlerinin infazının ertelenmesinin koşulu olarak düzenlenmiştir. Aynı kararın yayımlanmasıyla Kanun'un 9. maddesindeki altı aylık başvuru süresi de başlamaktadır.

Anayasa'nın 118. maddesine göre MGK, millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanmasıyla ilgili tavsiye kararlarını ve görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir; gerekli gördüğü tedbirlere ilişkin kararlar ise Cumhurbaşkanı tarafından değerlendirilir. Anayasa'nın 104. maddesi de millî güvenlik politikalarını belirleme ve gerekli tedbirleri alma yetkisini Cumhurbaşkanına vermektedir. Dolayısıyla anayasal sistem içerisinde MGK'nın görevi güvenlik alanında değerlendirme yapmak ve tavsiyede bulunmak olup kendiliğinden hukuki sonuç doğuran icrai kararlar almak değildir. AYM de, MGK'nın, millî güvenliğe yönelik tehditlerin ve bu tehditlerin kaynaklarının tespitine ilişkin değerlendirme yapabileceğini kabul etmiş; ancak istisari nitelikteki MGK kararlarına başka bir icrai karar alınmaksızın doğrudan hukuki bir sonuç bağlanmasını Anayasa'nın 118. maddesine aykırı bulmuştur (AYM, E.2020/18, K.2021/38, 3/6/2021). 7595 Sayılı Kanun'un 1., 3/1, 6/1 ve 9. maddelerinde öngörülen hukuki sonuçlar ise doğrudan MGK kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasına bağlanmaktadır. Bu nedenle söz konusu hükümler MGK kararına tavsiye niteliğinin ötesinde hukuki ve bağlayıcı bir işlev kazandırarak Anayasa'nın 118. maddesine aykırılık oluşturmaktadır. Bu durum aynı zamanda Anayasa'nın 6. maddesinin üçüncü fıkrası bakımından da önem arz etmektedir. Zira hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz. Bu nedenle düzenleme, Anayasa'nın 118. maddesinin yanı sıra kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisinin kullanılamayacağını öngören 6/3. maddeyle de bağdaşmamaktadır.

Ancak anayasal sorun yalnızca MGK kararının icrai bir nitelik taşıması değildir. Kanun kapsamında öngörülen MGK kararının belirlenme şekli de ayrı bir anayasal sorun oluşturmaktadır. Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesi, hukuk kurallarının kişiler ve kamu makamları bakımından belirli ve öngörülebilir olmasını gerektirir. Belirlilik ilkesinin bir sonucu olarak kişi, hangi somut olgunun hangi hukuki sonucu meydana getireceğini Kanun'dan yeterli açıklıkta anlayabilmelidir (Can, 2005). Oysa 7595 Sayılı Kanun, MGK kararının doğuracağı sonuçları ayrıntılı şekilde belirlemesine rağmen bu sonuçlara neden olan maddi olgunun hangi kriterlere göre gerçekleşmiş sayılacağını açık bir şekilde ifade etmemiştir. Kanun'un 1. maddesinde, tespiti yapacak güvenlik kurumlarının hangileri olduğu gösterilmediği gibi “bununla bağlantılı her türlü oluşum”, “fiilî varlığına son verme” ve örgütün kontrolündeki “her türlü silah

ve mühimmatı teslim etme” koşullarının hangi ölçütlere göre gerçekleşmiş sayılacağı açıkça düzenlenmemiştir. Benzer şekilde MGK’nın güvenlik kurumlarının tespitini hangi delil ve kriterlere göre teyit edeceği de belirtilmemiştir. Kanun’un 8. maddesinde, silah ve malzemelerin kayıt altına alınması düzenlenmiş olmakla birlikte bütün silahların teslim edildiğinin hangi yöntemle tespit edileceğine ilişkin bir ölçüt ise bulunmamaktadır. Bu nedenle özellikle Kanun’un 1. maddesinde kullanılan ve belirsizlik meydana getiren kavramların 3/1. ve 6/1. maddelerde öngörülen hukuki sonuçlara bağlanması, Anayasa’nın 2. maddesindeki hukuk devleti ve belirlilik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Nitekim AYM’de, kanunların yürürlüğünün veya uygulanmasının belirsiz idari işlemlere bırakılmasını hukuk devleti ilkesine aykırı bulmaktadır. AYM, “Ceza hukuku alanında veya kişilerin temel hak ve hürriyetlerini etkileyen düzenlemelerde normun yürürlüğe girmesi veya uygulanması idari makamların takdirine bırakılamaz, normun uygulanacağı an ve koşullar Kanun’un kendisinde açıkça ve öngörülebilir şekilde düzenlenmelidir.” şeklindeki ifadesiyle bu hususa değinmiştir (AYM, E. 2020/80, K. 2021/34). AYM bir diğer kararında, “kanunların taşıması gereken niteliklere ilişkin olarak, hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir,” değerlendirmesini yapmıştır. Diğer yandan Kanun’da bulunması gereken bu niteliklerin hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunlu olduğunu ifade etmiştir (AYM, 30/06/2022, E. 2018/137, K. 2022/86). Oysa 7595 Sayılı Kanun’da düzenlenen hükümlerin uygulanması idari organların takdirine bırakılmıştır. Bu da AYM emsal kararlarında belirtilen, belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık teşkil ederek, Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesini ihlal etmektedir.

Düzenlemenin yargı yetkisi üzerindeki etkisi de ayrıca önem taşımaktadır. Kanun’un 3/1. maddesi, şartları taşıyan soruşturma ve kovuşturmaların erteleneceğini; 4/2. maddesi, kanun yolu incelemesindeki dosyalar hakkında bozma kararı verileceğini; 6/1. maddesi ise mahkûmiyetin infazının infaz hâkimi kararıyla erteleneceğini emredici şekilde düzenlemektedir. Buna karşılık yargı mercilerine örgütün gerçekten fiilî varlığına son verip vermediğini veya bütün silahların gerçekten teslim edilip edilmediğini inceleme imkânı verilmemiştir. Yargı makamlarının görevi, MGK kararının yayımlanıp yayımlanmadığını ve önlerindeki dosyanın Kanun’un kapsamına girip girmediğini tespit edip, Kanun’da öngörülen sonucu uygulamakla sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle yargısal değerlendirme, uyuşmazlığın bağımsız bir şekilde incelendiği aktif bir yargılama faaliyeti olmaktan uzaklaşmakta ve büyük ölçüde dosya üzerinden yapılan bir teyit ve onay işine dönüşmektedir. Anayasa’nın 9. maddesi yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılmasını, 138. maddesi ise hâkimlerin Anayasa’ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vermesini öngörmektedir. Dolayısıyla 7595 Sayılı Kanun’un 3/1, 4/2 ve 6/1. maddeleri, Kanun’un uygulanmasının temel şartı olarak öngörülen kararın yargı mercileri tarafından bağımsız biçimde değerlendirilmesine imkân vermemeleri sebebiyle Anayasa’nın 9. ve 138. maddeleriyle bağdaşmamaktadır. MGK’nın kanun kapsamındaki konumu bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Anayasa’nın 2., 9., 118. ve 138. maddeleri bakımından aykırılıkların bulunduğunu ifade etmemiz gerekmektedir.

7595 Sayılı Kanun’un 7. Maddesiyle Oluşturulan Kurulun Anayasal Açidan Değerlendirilmesi

Kanun’un 7. maddesiyle Cumhurbaşkanı Yardımcısının başkanlığında Adalet, Dışişleri, İçişleri ve Millî Savunma Bakanları, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı ve MGK Genel Sekreterinden oluşan bir Kurul öngörülmüştür. Ancak

Kanun'un 3/3. maddesiyle MGK kararından önce işlenmiş olup da 1. madde kapsamına giren suçlar yönünden başlatılacak soruşturmaların yapılmasının Kurulun iznine bağlanması, Kurulun yapısının anayasal açıdan incelenmesini gerektirmektedir.

Anayasa'nın 9. maddesi yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından kullanılmasını öngörürken 140. maddesi hâkimlik ve savcılık görevlerinin meslekten hâkim ve savcılar eliyle yürütülmesini düzenlemektedir. Kanun'un 3/3. maddesi ise ceza soruşturmasını, çoğunluğu yürütme organı içerisinde oluşturulan Kurulun önceden vereceği izne tabi tutmakta; CMK'nın 160. maddesinde düzenlenen Cumhuriyet savcısının resen soruşturma yapma yetkisini ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla kurul izin vermediği sürece Cumhuriyet savcısı, kanun kapsamındaki suçlar hakkında soruşturma başlatamayacak ve yürütemeyecektir. Bu nedenle mevcut düzenlemeyle yürütme organına, soruşturmanın başlatılmasını engelleyebilecek nitelikte belirleyici bir yetki tanınmaktadır. Hukukumuzda, ceza soruşturmaları bakımından izin kurumu ilk kez düzenlenmemektedir. 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'da, belirli kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle işledikleri iddia edilen suçlara ilişkin olarak izin sistemi öngörülmüştür. Ancak söz konusu sistemin gerekliliği, idari otoritenin ve kamu hizmetinin korunması gerekçesine dayanmaktadır (Şahin, 2015). 7595 Sayılı Kanun ile meydana getirilen izin kurumu ise belirli bir kamu görevinin veya mesleki faaliyetin korunması için değil, belirli bir terör örgütü ve işlenen terör suçları hakkında öngörülmektedir. Üstelik Anayasa'nın 129/6. maddesinde, izin istisnası memurlar ve diğer kamu görevlileri bakımından düzenlenmişken 7595 Sayılı Kanun'daki izin yetkisi bakımından böyle bir anayasal düzenleme mevcut değildir. Doktrinde Anayasa'nın 129/6. maddesinin yalnızca "ceza kovuşturması açılmasını" izin sistemine bağladığı ve soruşturmanın izne tabi tutulmasının Anayasa'ya aykırı olduğu yönünde görüşler de bulunmaktadır (Terzioğlu, 2023). Ancak 7595 Sayılı Kanun'un 3/3. maddesinde kamu görevlileri için öngörülen anayasal istisnanın çok ötesine geçilerek PKK/KCK terör örgütü tarafından işlenen suçlara ilişkin ceza soruşturmasının, yürütme ağırlıklı bir kurulun iznine bağlanması, Anayasa'nın 9. ve 140. maddeleri bakımından ciddi bir sorun meydana getirmektedir. Kanun'un 7/3. maddesinde düzenlenen Kurula verilen adli ve yasal düzenleme talebinde bulunma yetkisi ise Anayasa'nın kanun yapma yetkisini meclise verdiğini açıkça düzenlediği 7. ve 87. maddeleriyle çelişmektedir.

Kanun'un 7/1. maddesi Kurula, ihtiyaç hâlinde alt komisyonlar oluşturma ve kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile "gerekli görülen kişileri" Kurul ve komisyon toplantılarına davet etme yetkisi; 7/2. maddesi ise "sürecin örgüt nezdindeki ilerlemesini sağlamak üzere" alt komisyonlarda görevlendirme yapma yetkisi vermektedir. Bununla birlikte alt komisyonlarda kimlerin görevlendirileceği, bu kişilerin hukuki statüsü, hangi işlemleri gerçekleştirebilecekleri ve "örgüt nezdindeki ilerlemeyi sağlama" görevinin kapsamı Kanun'da belirlenmemiştir. Böylece kişilerin ceza hukuku statüsünü etkileyen bir sistemin uygulanmasında görev yapan idari yapı, temel sınırları kanunla çizilmeyen yardımcı yapılar ve kişiler üzerinden çalışma alanını genişletebilmektedir. Kurula tanınan yetkinin sınırlarının belirlenmemiş olması bu müdahaleyi daha ağır hâle getirmektedir. Kanun'da, Kurulun soruşturma iznini suç şüphesine, kişinin örgütteki durumuna, sürecin ilerlemesine veya başka bir güvenlik değerlendirmesine göre mi vereceği belirtilmemiştir. Kararın hangi sürede ve hangi çoğunlukla alınacağına ilişkin temel kurallara da bu kapsamda yer verilmemiştir. Kanun'un 7/3. maddesindeki "gözlem raporları", "dönemsel değerlendirme" ve "gerekli görme"; 7/4. maddesindeki "gerekli görülmesi" gibi ifadelerin de objektif kanuni ölçütleri bulunmamaktadır. Kurulun hak yoksunlukları konusundaki yetkisi de aynı çerçevede değerlendirilmelidir. AYM'nin emsal kararlarında, hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve

nesnel olması gerektiğini yönünde hüküm tesis etmiştir (AYM, 30/06/2022, E. 2018/137, K. 2022/86, 03.06.2025, E. 2025/56, K. 2025/124). Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun'da idareye bu müdahale ve değerlendirme yetkilerinin hangi somut ölçüt gerçekleştiğinde verileceğinin açıkça sayılmamış olması, muhataplar yönünden öngörülebilir bir hukuki zemin sunmamaktadır. Bu da belirlilik ilkesini ihlal ederek, Anayasa'nın dibacesinde ve 2. maddesinde yer alan hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Kanun'un 7/4. maddesinde hak yoksunluğunu kaldırma konusunda nihai karar mahkeme veya infaz hâkimliğine bırakılmıştır. Bu nedenle Kurulun yargı yetkisini doğrudan kullandığını söylemek mümkün değildir. Ancak yargıyı harekete geçirecek ve hak yoksunluklarının kaldırılmasına ilişkin talebin hangi objektif kriterlere göre yapılacağı da açıkça düzenlenmemiştir. Anayasa'nın 123. maddesine göre idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. AYM, idarenin kuruluşu yanında temel görev ve yetkilerinin de duraksamaya yer vermeyecek şekilde Kanun'da gösterilmesi gerektiğini belirtmektedir (AYM, E.2023/25, K.2024/139, 23/7/2024). Ayrıca kanun kapsamında geniş yetkiler verilen Kurulun vereceği kararların yargısal denetime tabi olup olmayacağı ve mağdurların hangi mercie başvuracağı da kanun metninde açıkça düzenlenmemiştir. Anayasa'nın 125. maddesi gereği idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açık olmalıdır. Dolayısıyla kişiler hakkında ceza soruşturmasının yürütülmesini engelleyebilen bir Kurulun karar ölçütlerinin ve karar alma usulünün Kanun'da belirtilmemiş olması, ayrıca verilen kararların yargı denetimine tabi olup olmadığının açıkça düzenlenmemesi Kanun'un 3/3 ve 7. maddelerini Anayasa'nın 2., 123. ve 125. maddeleri bakımından sorunlu hâle getirmektedir.

Sonuç olarak 7595 Sayılı Kanun'da anayasal sorun yalnızca MGK'ya veya Kurula birtakım idari görevler verilmesinden kaynaklanmamaktadır. MGK bakımından sorun, belirsiz ölçütlerle gerçekleştirilen bir güvenlik tespitinin Kanun'un 1., 3/1 ve 6/1. maddeleri aracılığıyla yargı makamları bakımından kurucu ve bağlayıcı bir hukuki koşula dönüştürülmesidir. Kurul bakımından ise Kanun'un 3/3 ve 7. maddeleriyle yürütme ağırlıklı bir idari yapıya, kriterleri Kanun'da gösterilmeksizin ceza soruşturmasını engelleme ve yargısal mekanizmaların harekete geçirilmesini belirleme yetkisi verilmiş olmasıdır. Kanun koyucunun idari organlara görev ve yetki tanınması mümkün olmakla birlikte, bu yetkilerin Anayasa'nın devlet organları arasında çizdiği görev ve yetki sınırlarını ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmesi ve uygulanması mümkün değildir. Anayasa'nın 6. maddesinde hiçbir kimse veya organın, kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağının açıkça belirtilmiş olması da bu sınırın temel güvencelerinden biridir. Ceza muhakemesinin ve infazın uygulanmasını belirleyen temel kararların yargının dışındaki yapılara bırakılması, yargının bağımsız değerlendirme alanını daraltmakta ve anayasal yetki dağılımını yürütme lehine değiştirmektedir. Bu nedenlerle söz konusu hükümler Anayasa'nın 2., 9., 118., 123., 125., 138. ve 140. maddeleriyle bağdaşmamaktadır. Kanun'un amaçladığı toplumsal ve siyasal sonuç ne kadar önemli olursa olsun, bu amaca ulaşmak için kullanılan hukuki araçların Anayasa'nın öngördüğü yetki sınırlarına ve hukuk devleti ilkelerine uygun olması zorunludur. Aksi bir yaklaşım, belirli bir siyasal amacın gerçekleştirilmesi gerekçesiyle anayasal yetki ve görev sınırlarının kanun yoluyla değiştirilebilmesine imkân tanır ki bu sonuç Anayasa'nın üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz.

7595 Sayılı Kanun'un 4. maddesi, koruma tedbirleri ve kanun yolu incelemesinde bulunan dosyalar hakkında uygulanacak işlemlere dair esasları düzenlemektedir. Buna göre, tutuklama ve adli kontrole ilişkin koruma tedbirlerinin kaldırılması ile istinaf ve temyiz kanun yolu incelemesinde bulunan dosyalar hakkında bozma kararı verileceği hüküm altına alınmıştır. Koruma tedbirlerinin kaldırılması hususu, "koşulların bulunması" şartına bağlanmış olup söz edilen koşulların neler olduğuna dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Anılan düzenleme ile hakkında verilen tutukluluk kararı kaldırılan terör

şüphelilerinin, CMK'nın 100. maddesinde belirlenen tutuklama nedenleri bağlamında kaçma, saklanma, delilleri yok etme ve mağdurlar üzerinde baskı kurma gibi fiilleri karşısında nasıl bir değerlendirme yapılacağı ortaya konulmamıştır. Diğer yandan, istinaf ve temyiz kanun yolu incelemesini yürüten Bölge Adliye Mahkemeleri'nin ve Yargıtay'ın, ilgili sanıklar hakkında cezalandırma kararı veremeyeceğini düzenlemektedir. Bu durum hem yasama hem de yürütme organının yargı organına karşı emir ve talimat vermesi anlamına gelmekte ve Anayasa'nın 9., ve 138. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir.

7595 Sayılı Kanun'un 5. maddesinde, erteleme kararlarının özel bir sisteme kaydedilmesi ve erteleme süresi içinde yeni bir terör suçu işlenmesi veya işlenmemesi hâllerinde doğacak sonuçlar düzenlenmektedir. Buna göre, erteleme süresi içinde terör suçlarından birinin işlenmesi hâlinde erteleme kararının kaldırılacağı hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen *"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."* hükmü gereğince, erteleme süresi içinde terör suçlarından birinin işlendiğine nasıl karar verileceği belirsizdir. Zira, hakkında erteleme hükümleri uygulanan bir terör suçlusunun, daha sonra işlediği bir terör suçu hakkında verilen mahkûmiyet hükmü kesinleşmeden suçlu sayılmayacağı kanunlarla sabittir. Aynı zamanda, MGK kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından önce işlenen suçlar bakımından soruşturma yapılması da Kurul iznine bağlı olduğundan, uygulanan erteleme kararının nasıl kaldırılabilceği hususunda belirsizlik söz konusudur. Erteleme süresi içerisinde yeni bir terör suçu işlemeyen terör suçluları hakkında, soruşturma dosyaları bakımından kovuşturmaya yer olmadığı; kovuşturma dosyaları bakımından ise düşme kararı verileceği aynı maddede düzenlenmektedir. Bu haliyle, kamu davası ve devletin cezalandırma yetkisi bakımından aksi yönde hüküm doğuran düzenlemenin, Anayasa'nın 87. maddesine göre TBMM'nin görev ve yetkileri kapsamında olan genel ve özel af ilanı niteliğinde olup olmadığı değerlendirilmelidir. Diğer yandan Kanun'un uygulanması halinde ceza hukukunun temel esaslarından biri olan ölçülülük ilkesine aykırı sonuçların doğması muhtemeldir. Zira erteleme müessesesi ile ulaşılmak istenen amaç ile ortaya çıkan netice arasında orantısız bir ilişki bulunmaktadır. Nitekim kasten öldürme, nitelikli yağma veya cinsel saldırı gibi suçların ertelemeyi bozmaması, buna karşın yalnızca terör suçlarının ihlal sayılması ölçülülük ve orantılılık ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Ayrıca erteleme kararının kaldırılmasının sırf terör suçuna bağlanması, düzenleyici işlemlerin genel ve soyut olma ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Zira hukuk devletinde kanunların belirli kişi veya gruplara yönelik kişiselleştirilmiş düzenlemeler olmaması; objektif, genel ve aynı hukuki durumdaki kişilere eşit uygulanabilir nitelikte olması gerekmektedir (Övet, 2022). Fakat 7595 Sayılı Kanun'un yalnızca terör suçlarını esas alarak diğer suçları erteleme kapsamı dışında bırakması, düzenlemenin belirli bir suç grubu bakımından özel bir hukuki imtiyaz alanı oluşturmasına zemin hazırlamaktadır. Oysa TCK'nın 3. maddesi, yaptırımların fiilin ağırlığıyla orantılı olmasını ve ayırım gözetilmeksizin herkese uygulanması esasını benimsemektedir. Diğer yandan, Anayasa'nın 10. maddesi de kanun önünde eşitlik ilkesini güvence altına alarak Anayasa'da belirtilen istisnalar dışında herkesin kanun önünde eşit olduğunu belirtmektedir. Nihai olarak, aynı erteleme kurumundan yararlanan kişiler arasında, işlenen fiilin niteliğine göre ortaya çıkan bu farklılaşmanın nesnel ve makul bir temele dayanmadığı açıktır.

7595 Sayılı Kanun'un Maddi Anlamda Af Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu

Yasama sürecinde, düzenlemenin genel veya özel af olmadığı; suçların hukuki niteliğini ve ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmadığı, yalnızca geçici ve koşullu bir erteleme rejimi oluşturduğu savunulmuştur (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2026). Teklifin genel gerekçesinde de Kanun'un, ceza adalet sistemi ile infaz hukukuna ilişkin sınırlı ve koşullu bir kanuni düzenleme olduğu belirtilmiştir (TBMM, 2026).

Raporun bu bölümünde, Kanun'un yasama sürecinde ve kamuoyunda en çok tartışılan yönlerinden biri olan af niteliği ele alınacak ve düzenlemenin Anayasa'nın 87. maddesi kapsamında bir af olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği incelenecektir.

Meclise tanınan af yetkisi esas itibarıyla Anayasa'nın 87. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre TBMM, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğuyla genel veya özel af ilanına karar verebilir. Af kurumunun ceza hukuku bakımından sonuçlarıysa 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 65. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Maddenin birinci fıkrasında genel af, ikinci ve üçüncü fıkralarında ise özel af düzenlenmiştir. Madde uyarınca genel af hâlinde kamu davası düşmekte ve hükmolunan cezalar bütün neticeleriyle birlikte ortadan kalkmaktadır. Özel af hâlinde ise hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilmekte, infaz kurumunda geçirilecek süre kısaltılabilmekte veya hapis cezası adli para cezasına çevrilebilmekte; buna karşılık cezaya bağlı hak yoksunlukları devam etmektedir.

Bir düzenlemenin anayasal niteliği, kanun koyucunun adlandırmasına göre değil, doğurduğu hukuki sonuçlara göre belirlenmelidir. Aksi bir yaklaşım, Anayasa'nın belirli yasama işlemleri için öngördüğü özel şartların yalnızca kullanılan kavramlar değiştirilerek etkisiz hâle getirilmesine neden olur. AYM af ve infaz düzenlemelerine ilişkin içtihadı da Kanun'un adından ziyade meydana getirdiği hukuki sonuçların esas alınması gerektiğini belirtmektedir. AYM, Anayasa'da özel usullere bağlanan bir yasama işleminin başka bir ad altında ve farklı bir yöntem uygulanarak oluşturulması hâlinde anayasal denetimin, işlemin gerçek niteliği ve içeriği gözetilerek yapılması gerektiğini ifade etmiş; ilgili kararda 4616 Sayılı Kanun'un şartlı salıverilme hükümlerini toplu ve şartlı özel af sayarak m. 87'deki beşte üç çoğunluğun uygulanacağını belirtmiştir. Bu sebeple 174 oy alan kanun, nitelikli çoğunluğu sağlamaması nedeniyle iptal edilmiştir (AYM, E.2002/99, K.2002/51, 28/5/2002). Doktrindeki yaklaşımın da aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Anayasa'nın af kanunları için nitelikli çoğunluk araması nedeniyle kanun koyucunun erteleme veya koşullu salıverme gibi kurumları kullanarak gerçekte af sonucuna ulaşabilmesi "usul saptırması" olarak görülmüş; hukuki değerlendirmede Kanun'un adına değil gerçek niteliğine bakılması gerektiği belirtilmiştir (Teziç, 2021 akt. Şare, 2024). Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun'un hukuki niteliğinin belirlenmesi açısından soruşturma, kovuşturma ve kesinleşmiş cezalar üzerinde meydana getirdiği sonuçlar esas alınarak bir inceleme yapılması gerekmektedir.

Kanun'un 3. maddesine göre kapsam dâhilindeki soruşturma ve kovuşturmalar cezanın ağırlığına göre beş veya on yıl süreyle ertelenmektedir. Kanun'un 5/2. maddesi ise bu süre içinde yeni bir terör suçu işlenmemesi hâlinde soruşturma aşamasında kovuşturmayaya yer olmadığına, kovuşturma aşamasında ise kamu davasının düşmesine karar verileceğini düzenlemektedir. İlk bakışta kanun maddesi yalnızca ceza muhakemesinin geçici olarak durdurulmasına ilişkin bir düzenleme gibi görünse de erteleme gerçekte sonucunu 5. maddeyle birlikte ortaya çıkarmaktadır. Kanun'da öngörülen erteleme, sürenin sonunda yargılamanın kaldığı yerden devam ettiği bir kurum olarak düzenlenmemiştir. Aranılan şartların gerçekleşmesi hâlinde kanun kapsamındaki fiiller bakımından devletin kamu davasını yürütme ve cezalandırma yetkisi sona ermektedir. Kanun'un 4/2. maddesinin istinaf veya temyiz incelemesindeki dosyalar hakkında bozma kararı verilmesini öngörmesi de aynı sistemin kanun yolu aşamasındaki tamamlayıcı unsurudur. TCK m. 65/1'de genel affın temel sonuçlarından birinin kamu davasının düşmesi olarak düzenlenmiş olması karşısında, 3. ve 5. maddelerin birlikte doğurduğu sonucun maddi anlamda genel af olduğu söylenebilir. Kesinleşmiş mahkûmiyetler bakımından Kanun'un 6. maddesi özel affın temel sonucunu doğurmaktadır. Düzenleme, kapsam dâhilindeki cezaların infazını beş veya on yıl ertelemekte ve sürenin yeni bir terör suçu işlenmeden tamamlanması hâlinde

cezanın “infaz edilmiş sayılacağını” hükme bağlamaktadır. Bu düzenleme 5275 Sayılı Kanun kapsamında düzenlenen klasik anlamda bir infazın ertelenmesi değildir. Klasik infaz ertelemesinde cezanın infaz edilmesi zorunluluğu devam ederken burada sürenin sonunda fiilen çekilmeyen ceza hukuken çekilmiş kabul edilmektedir. Devlet cezanın infaz biçimini değiştirmemekte, kalan cezanın yerine getirilmesinden vazgeçmektedir. AYM’nin yalnızca infaz biçimini değiştiren düzenlemeler ile özel af arasında yaptığı ayırım dikkate alındığında, 6. madde basit bir infaz düzenlemesi olarak kabul edilemez (AYM, E.2020/44, K.2020/41, 17.07.2020).

Kanun’un 7/4. maddesi ise kesinleşmiş mahkûmiyetler açısından oluşturulan düzenlemenin kapsamını genişletmektedir. Buna göre Kurul, gerekli görmesi hâlinde mahkûmiyet nedeniyle ortaya çıkan ve hak yoksunluklarının tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasını yetkili yargı merciinden talep edebilmektedir. Üstelik bu imkân, 6. maddede öngörülen beş veya on yıllık sürenin tamamlanmasından önce kullanılabilmekte; beş yıllık ertelemelerde iki, on yıllık ertelemelerde üç yılın geçmesi yeterli olmaktadır. Nihai karar yargı merciine ait olmakla birlikte, 6. maddeyle cezanın fiilî infazından vazgeçilmesine ek olarak mahkûmiyetin kişi üzerindeki hukuki sonuçlarının da kaldırılabilmesi mümkün hâle gelmektedir. TCK m. 65/3’teki özel af hâlinde cezaya bağlı hak yoksunluklarının devam edeceğine ilişkin düzenlemesi karşısında 6. ve 7/4. maddelerin ortaya koyduğu sistem, klasik özel affın sınırlarını aşan sonuçlar doğurmaktadır. 7595 Sayılı Kanun’un hükümleri bir bütün hâlinde ele alındığında, düzenlemenin yalnızca erteleme veya infaz rejimi olarak nitelendirilmesi mümkün değildir. Kanun, kesinleşmiş mahkûmiyeti bulunmayan kişiler bakımından kamu davasının sona ermesini; kesinleşmiş mahkûmiyetler bakımından fiilen çekilmeyen cezanın infaz edilmiş sayılmasını düzenlemekte, mahkûmiyete bağlı hak yoksunluklarının da kaldırılabilmesini öngörmektedir. Genel ve özel affın temel sonuçlarının belirli koşullara bağlanmış olması bu hukuki niteliği değiştirmez. 7595 Sayılı Kanun’un bu yönüyle genel ve özel affın sonuçlarını aynı sistem içerisinde birleştiren koşullu ve sui generis (kendine özgü) bir af düzenlemesi olduğunu söylemek mümkündür.

Kanun’un af niteliğinin kabulü, düzenlemenin Anayasa’nın 87. maddesi bakımından değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu özel usul, af gibi devletin cezalandırma yetkisinden vazgeçilmesini içeren ve ağır sonuçları olan bir kararın daha geniş bir parlamenter iradeye dayanmasını ve bu yetkinin siyasi saiklerle kullanılmasını engellemeyi amaçlamaktadır (Şare, 2024; Sözüer, 2001). Bu noktada esas sorun 360 kabul oyu alınmış olması değildir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin, Kanun’un af olarak kabulünden sonra sadece son oylamada gerekli çoğunluğun sağlanıp sağlanmadığını denetleyen içtihatları kapsam olarak eksik ve yetersizdir. Anayasa Mahkemesinin yaklaşımında, gerekli oy sayısına ulaşılmış olması yeterli kabul edilmekte; TBMM’nin söz konusu düzenlemeyi Anayasa’nın 87. maddesi anlamında bir af kararı olarak ele alıp almadığı ise değerlendirilmemektedir (AYM, E.2002/99, K.2002/51, 28/5/2002). Dolayısıyla 7595 Sayılı Kanun’un tümü üzerindeki son oylamada 467 kabul oyunun verilmiş olması m. 87’de öngörülen nitelikli çoğunluğu sağladığı anlamına gelmez. Çünkü 7595 Sayılı Kanun’un yasama süreci Anayasa’nın 87. maddesinde düzenlenen af yetkisinin kullanılması şeklinde yürütülmemiştir. Aksine Kanun’un af niteliği taşıdığı yönündeki eleştiriler karşısında teklif sahipleri düzenlemenin genel veya özel af olmadığını özellikle savunmuşlardır. Dolayısıyla söz konusu oylar anayasal anlamda af kanuna ilişkin ortaya konmuş bir iradeyle kullanılmamıştır. Milletvekilleri, Kanun’un oylamasında cezaların kaldırılmasını sağlayan af gibi ağır bir yetkinin hukuki ve toplumsal sorumluluğuyla hareket etmemişlerdir. Buradaki temel sorun, TBMM’nin bu düzenlemeyi olağan bir kanun olarak kabul etmiş olmasıdır. Af olmadığı kabulüyle verilen oyların, düzenlemenin daha sonra af niteliğinde olduğunun tespit edilmesi üzerine kendiliğinden af kapsamında verilmiş gibi sayılması mümkün değildir. Aksi bir yaklaşım, Anayasal denetiminin yalnızca nihai oy sayısına

indirgenmesine neden olmakta ve nitelikli çoğunluk şartının esas gerekçelerinden biri olan daha geniş parlamenter irade oluşturma güvencesini karşılamamaktadır. Dolayısıyla nitelikli çoğunluk meselesinin anayasal anlamda sadece bir şekil eksikliği olarak değil, TBMM'nin yasama sürecinde af yetkisini kullandığı kabulüyle hareket etmediğini gösteren esasa ilişkin bir sorun olarak incelenmesi gerekmektedir. Diğer yandan, 7595 Sayılı Kanun'un af sonucunu olağan yasama yetkisi içinde meydana getirmesi Anayasa'nın 2. ve 11. maddeleri bakımından da aykırılık teşkil etmektedir. Maddi anlamda af sonucu doğuran bir düzenlemeye erteleme adı verilerek m. 87'deki özel usulün dışına çıkılması, yasama organının anayasal sınırları aşarak yetki kapsamını genişlettiğini göstermektedir. Bu şekilde anayasal olarak özel şartlara bağlanan yetkilerin başka yöntemler kullanılarak aynı sonucu doğuracak şekilde kullanılması Anayasayı dolanmak anlamına gelir. Böyle bir durumun kabul edilmesi yetki sınırlarının aşılmasının olağanlaşmasına ve anayasal korumanın işlevsizleşmesine neden olmaktadır. Hukuk devleti, yasama organının Anayasa tarafından çizilen yetki sınırlarına uymasını; Anayasa'nın üstünlüğü ise anayasal koşulların kanun koyucunun tercih ettiği adlandırmayla etkisiz hâle getirilememesini gerektirir. Nitekim Anayasa'nın başlangıç metninde de millet iradesinin mutlak üstünlüğü, egemenliğin kayıtsız şartsız Türk milletine ait olduğu ve bunu millet adına kullanmaya yetkili kılınan hiçbir kişi ve kuruluşun, Anayasa'da gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı, üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla 7595 Sayılı Kanun'un af niteliğindeki söz konusu hükümleri Anayasa'nın 87. maddesi başta olmak üzere başlangıç metni, 2. ve 11. maddeler açısından da Anayasa'ya aykırılık teşkil etmektedir.

7595 Sayılı Kanun'un Hak Yoksunluğu Bakımından Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi

7595 Sayılı Kanun'un 7. maddesinde terör örgütü üyelerine uygulanacak hak yoksunluğunun tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasının Kurul tarafından ilgili yargı mercilerinden talep edileceği ifade edilmiştir. Kurulun talebini takiben beş yıl olarak verilen erteleme kararları bakımından kararın verildiği tarihten itibaren iki yıl, on yıl olarak verilen erteleme kararları bakımından ise üç yıl geçmiş olması halinde hak yoksunluğu tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkacaktır.

Hak yoksunluğu TCK'nin 53. maddesinde düzenlenen bir güvenlik tedbiridir. Güvenlik tedbirleri mahiyeti gereği, suç işleyen kişinin tehlikeliliği sebebiyle ya kişiyi koruma ve iyileştirme ya da toplumu bu kişiden koruma amacıyla uygulanır (Koca & Üzülmmez, 2019). İlgili maddeye göre hak yoksunluğu kapsamında kasten işlemiş olduğu suç sebebiyle hapis cezasına mahkûm edilen kişiler kamu görevinin üstlenilmesinden; bu doğrultuda Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinin yanı sıra, belediye, vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti başta olmak üzere tüm kamu kurumlarında memur olarak istihdam edilmekten yoksun bırakılacaktır. İlaven, hak yoksunluğunun hükmedilen hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar süreceği, cezanın infazından sonra ilgili hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilebileceği düzenlenmiştir.

Güvenlik tedbirlerinin bir yönüyle toplumu, suç işleyen kişiden koruma amacı taşıdığı unutulmamalıdır. Buna bağlı olarak ilgili hak yoksunluğunun uygulanması için herhangi bir mahkeme hükmü veya hâkim kararı gerekli değildir, hak yoksunluğu hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak uygulanmakta ve herhangi bir mahkeme hükmünü ve hâkim kararını gerektirmemektedir (Koca & Üzülmmez, 2019). Bu haliyle hak yoksunluğunun oluşması için hapis cezası mahkûmiyetine hükmedilmiş olmalıdır. Dolayısıyla soruşturma ve kovuşturma evrelerinde hak yoksunluğu söz konusu değildir. Buna karşın

7595 Sayılı Kanun'un ilgili maddesinde "soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle doğan hak yoksunluğu" ifadesi kullanılmış, TCK tarafından oluşturulan kavramın muhtevası farklı ifade edilmiştir. Bu durumda yasanın meydana getirilmesinde, temel Kanun'da öngörülenden farklı bir kurum oluşturma iradesi mevcut olup olmadığına yönelik bir değerlendirme yapılmalıdır. Şayet yasanın oluşturulmasında temel Kanun'da öngörülen hak yoksunluğu kurumundan farklı bir kurum oluşturma iradesi mevcutsa hukuki belirlilik ilkesi bakımından bir ihlal söz konusudur. Zira hak yoksunluğunun hangi tanım çerçevesinde kullanıldığı, sınırları, kimleri kapsayacağı açıkça ortaya konulmamıştır. Oysa hukuki belirlilik ilkesi, yasa metninin idare açısından şüpheye yer bırakmayacak şekilde öngörülebilir olmasını zorunlu kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153-154). 7595 Sayılı Kanun'da geçen hak yoksunluğu kavramının TCK m. 53'teki anlamından farklı olarak kullanılmadığı varsayımında ise TCK m. 5 hükmü çerçevesinde değerlendirme yapılmalıdır. İlgili madde "Bu Kanun'un genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır" hükmünü içermektedir. Söz konusu hükmün amacı; hukuk uygulamasındaki birliği sağlayarak hukuk güvenliğini sağlamak ve özel kanunlar vasıtasıyla TCK'de benimsenen genel kurallara aykırı uygulamaların ortaya çıkmasını engelleyerek temel ilkelerin dolanılmasını önlemektir. Bu durum doğrudan bir suç ya da ceza düzenlemesi içermese de ceza hukuku yaptırım olmaları bakımından güvenlik tedbirleri için de geçerli sayılmalıdır (Türey, 2013). Dolayısıyla TCK'da düzenlenen ve bir güvenlik tedbiri olan hak yoksunluğu hükmü ile 7595 Sayılı Kanun'un çelişmesi durumunda TCK m. 53 hükmü uygulanmalıdır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda ilgili hüküm Anayasa'nın 2. maddesinde vücut bulan hukuk devleti ve hukuki güvenlik ilkelerini zedelediği gibi, 38. maddede güvence altına alınan suç ve cezalarda kanunilik prensibine de aykırılık teşkil etmektedir.

Öte yandan kasten işlediği bir suçtan dolayı hakkında mahkûmiyet hükmü verilen bir kişinin cezası infaz edilse dahi özel kanunlar kapsamında birtakım hak yoksunlukları devam etmektedir. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesi uyarınca devlet memurluğuna alım için TCK'nın 53. maddesinde belirtilen süreler geçmiş, kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak koşulları aranmaktadır. Benzer şekilde Anayasa'nın 76. maddesi uyarınca terör eylemlerine katılma veya bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemezler. 7595 Sayılı Kanun'un ilgili maddesinde geçen "tüm sonuçlarıyla birlikte ifadesi" Anayasa m. 76 ile çelişki arz etmekte olup infaz kolaylığı sağlamaktan öte üstün norm olan Anayasa tarafından öngörülen sınırlandırmaları hukuka aykırı olarak genişletmektedir. Bu durum başta Anayasa olmak üzere ilgili kanunlara aykırılık teşkil etmekle birlikte sonuç olarak terör suçlarına ilişkin yargısal süreçlerden geçen kişilerin devlet memuriyeti, milletvekilliği gibi görevlere gelebilmesinin önü açılmaktadır.

TCK m. 53 uyarınca hak yoksunluğu, kasten işlenen bir suç nedeniyle hükmedilen hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar sürmektedir. 7595 Sayılı Kanun'un ilgili maddesi ise beş yıllık erteleme kararı için iki yıl, on yıllık erteleme kararı için üç yılın sonunda hak yoksunluğunun giderilmesinin talep edilebileceğini ifade etmektedir. Hükmedilen erteleme süresinin bitmesi beklenmeksizin yoksun kalınan hakların iadesi, Anayasa'nın 10. maddesi gereğince infaz süresinin bitimini bekleyerek hak yoksunluğu kaldırılan hükümlüler bakımından eşitlik ilkesine aykırıdır.

7595 Sayılı Kanun'un Mahsus Sicile Kayıt ve Adli Sicil Bakımından Anayasal Açidan Değerlendirilmesi

Devletin, kişilerin işlediği suçları resmî bir hafıza olarak tutmasını ifade eden adli sicil mekanizması, toplumsal güvenliğin sağlanmasında kilit bir role sahiptir. Bu mekanizma; bireylerin hak arayışlarında, yetki kullanımlarında veya yeniden suç işlemeleri halinde adli makamlara takip imkânı sunar. Kamu-özel sektör işe alımlarında ve siyasi adaylıklarda adli sicil ve arşiv kayıtları talep edilmektedir. Hukuki sonuçlarının ötesinde, sicilde bulunan bilhassa yüz kızartıcı nitelikteki mahkûmiyetler, toplumun ve kurumların bireye yönelik tutumunu önemli ölçüde etkilemektedir (Çiftçi, 2025). Adli sicil kayıtlarının tutulması, güncellenmesi ve silinmesi yetkileri 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu ile tek elde toplanarak Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir.

Hukuk sistemimizde bazı adli kayıtlar, genel sicil havuzu yerine yalnızca yargı makamlarının erişimine açık olan mahsus sicile kaydedilmektedir. Mahsus sicile işlenen kararların başlıcaları şunlardır: Kamu davasının açılmasının ertelenmesi (CMK m. 171/5), hükmün açıklanmasının geri bırakılması, karşılıksız yararlanmada etkin pişmanlık (6352 s. K. m. 103), basın suçlarına ilişkin ertelemeler (6352 s. K. Geçici m. 1/7) ve 4616 sayılı Şartla Salıverme ve Erteleme Kanunu kapsamındaki erteleme kararları (Türkarşan, 2014). 7595 Sayılı Kanun'un 5. maddesinde verilmesi öngörülen erteleme kararlarının mahsus bir sisteme kaydedileceği ifade edilmektedir. Ancak ilgili kararlar bu sınıflandırmanın herhangi birine dâhil değildir. 7595 Sayılı Kanun kapsamında verilen erteleme kararlarının, kesinleşmiş bir yargı hükmünün doğurduğu mahsus sicile özgü durumlarla aynı hukuki statüye indirgenmesi Anayasa'nın 9. ve 138. maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Yargıya mahsus sicile kaydedilecek karar türlerinin kanunla önceden belirlenmiş olması karşısında yasama organının mevcut sicil rejiminin kapsamını genişletmesi bakımından anayasal bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Zira düzenleme, yalnızca belirli bir suç grubuna ilişkin yeni bir hukuki sonuç öngörmekle kalmamakta, aynı zamanda hangi nitelikteki yargısal kararların yargıya mahsus sicile konu olacağını belirleyen mevcut kanuni çerçeveyi genişletmektedir. Bu durum yasama organının, yargısal kararların hukuki sonuç alanını ve bu kararların tabi olacağı sicil rejimini belirleme yetkisinin sınırları ile yargı yetkisinin bağımsız biçimde kullanılmasını güvence altına alan Anayasa'nın 9 ve 138. maddeleriyle bağdaşmamaktadır. Öte yandan açıkça ifade edilmese de ilgili maddenin lafzından, hükmü kesinleşen terör suçlularının adli sicil kayıtlarının silineceği anlaşılmaktadır. 5352 Sayılı Kanun'un 9. maddesinde adli sicil kayıtlarının silinme koşulları düzenlenmiştir. Kayıтта yer alan; cezanın yerine getirilmesi, ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanaşımının dolması, genel af, cezaya ilişkin suçun suç olmaktan çıkarılması, kanun yararına bozma ya da yargılamanın yenilenmesi ile beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmesi hallerinde koşulları oluşan kayıtlar silinmektedir. Söz konusu erteleme kararları Kanun'da açıkça ifade edilen durumlardan hiçbirine dâhil değildir. Öte yandan kesinleşmiş terör mahkûmiyetlerinin genel adli sicil havuzundan silinmesi ve yalnızca yargı makamlarının erişebildiği mahsus sisteme kaydedilmesi, bir başka ifadeyle anayasal düzene karşı en ağır fiilleri işleyenler lehine idari bir inisiyatif kullanılması, Anayasa'nın 10. maddesindeki kanun önünde eşitlik ilkesiyle bağdaşmayan haksız ve imtiyazlı bir statü yaratmaktadır. Yeniden suç işleme potansiyeli yüksek bu kişilerin sivil topluma, özel sektöre ve hassas iş kollarına "temiz" bir sicille dâhil olabilmesinin önünün açılması; güvenlik zafiyetinin yanı sıra devletin, temel amaç ve görevlerinden toplumun huzur ve mutluluğunu sağlama yükümlülüğünü hüküm altına alan Anayasa m. 5'e aykırılık teşkil etmektedir.

7595 Sayılı Kanun'un Eşitlik İlkesi Bakımından Değerlendirilmesi ve Emsal Oluşturma Riski

Bilindiği üzere Türk hukukunda kanunlar genel ve soyut nitelikte hukuki metinler olarak tanımlanır (Gözler, 2018). 7595 Sayılı Kanun'un 1. maddesinde yasal düzenlemelerin PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı her türlü oluşuma yönelik olduğu görülmektedir. Yasa koyucunun belli bir grubu kapsam dışı bırakan veya belli bir grubu kapsamına dâhil eden düzenlemeleri ancak haklı bir nedene dayanıyorsa eşitlik ilkesine uygun kabul edilebilir. Nitekim farklı yasal düzenlemeleri haklı kılan nedenin, kişilerin durum ve konumlarındaki farklılıklar ile kamu yararı, genel ahlak veya genel sağlık gibi meşru amaçlardan kaynaklanması mümkündür. Anayasa Mahkemesi de eşitlik ilkesi bakımından farklı düzenlemeleri haklı kılacak nedenlerin varlığını, bu nedenlerin anlaşılabilir, amaçla ilgili, makul, objektif ve adil olması ölçütleri kapsamında değerlendirmektedir (Serim, 1994). 7595 Sayılı Kanun ile öngörülen ayrıcalığın ise madde gerekçelerinde makul, anlaşılır ve amaca uygun somut bir olguya dayandırılmadığı yalnızca Kanun'un hangi suçlarla sınırlandırıldığına açıklandığı görülmektedir (Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun Teklifi, 2026).

7595 Sayılı Kanun'un PKK/KCK terör örgütünün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturmanın ertelenmesine ilişkin hükümler yer alan 3. maddesinde ise örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen kasten öldürme suçu ile 1/6/2005 tarihinden önce işlenen müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmalar yasanın kapsamı dışında tutulmuştur. Madde gerekçeleri incelendiğinde de kasten öldürme suçlarının ve 1/6/2005 tarihinden önce işlenen müebbet veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçların diğer suçlardan farklı bir hukuki rejime tabi tutulmasına ilişkin objektif ve makul bir gerekçelendirmeye yer verilmediği anlaşılmaktadır. İlgili Kanun'un 3. madde gerekçesinde esas olarak soruşturma ve kovuşturmanın ertelenmesine ilişkin düzenlemenin amacı açıklanmakta; ancak söz edilen suç gruplarının kapsam dışında bırakılmasını haklı kılan somut nedenlere değinilmemektedir. Bu durum, söz konusu istisnaların Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen eşitlik ilkesi bakımından kanunu tartışmalı hale getirebilir. Zira AYM, farklı bir hukuki rejime tabi tutulan gruplar bakımından haklı kılan nedenlerin ortaya konulmasını önemsemekte; nesnel ve makul sebep sunulmayan farklı muameleleri eşitlik ilkesi bakımından sorunlu değerlendirmektedir.

Nitekim AYM 1999/39 E. 2000/23 K. sayılı kararında, “Yasa koyucu, kuşkusuz, Anayasa'nın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla cezalandırmada güdülen amacı da gözeterek hangi eylemlerin suç sayılacağını ve bunlara verilecek cezanın türü ve miktarı ile artırım ve indirim nedenlerini saptayabileceği gibi kimi suçları işleyenler için “erteleme” adı altında bir düzenleme de öngörebilir. Ancak böyle bir düzenleme yapılması durumunda, eşitlik ilkesi, bundan aynı durumda bulunan herkesin eşit olarak yararlandırılmasını gerektirir” tespitiyle bulunarak erteleme düzenlemelerinin sınırına dikkat çekmiştir. 7595 Sayılı Kanun ile genel ceza ve infaz rejiminden ayrılarak yalnızca belirli bir terör örgütü ve mensuplarına özgü erteleme, infazın askıya alınması veya cezasızlık mekanizmalarının öngörülmesi; benzer suç fiillerini gerçekleştiren diğer terör örgütü gruplarının da eşitlik ilkesine aykırılık gerekçesiyle hak iddia etmesine yol açabilir. 7595 Sayılı Kanun bu anlamda bir emsal düzenleme niteliğine dönüşebilir. Kanun kapsamına girmeyen terör örgütleri, işlemiş oldukları suçun niteliği, suçun işleniş biçimi, örgütle olan bağlantının mahiyeti, Kanun'un düzenlenme amacı ile benzer hukuki konumda bulunduğu takdirde eşitlik ilkesine aykırılık öne sürülerek benzer hukuki ayrıcalıklardan yararlanmayı talep edebilir. Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun kapsamında

şüpheli veya sanıklara tanınan özel hukuki imkânların hangi objektif ve makul ölçütlerle dayanılarak diğer kişi ve gruplardan ayırıştırıldığıнын yeterince ortaya konulmadığıı söylenebilir. AYM, infaz rejiminde suç türlerine göre farklı düzenlemeler yapılmasını ilke olarak kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kabul etmekle birlikte, bu farklılaştırmanın suçların ağırlığı, tehlikeliliğı, topluma yönelik niteliğı, hukuki konusu ve etkileri gibi objektif özelliklerle ilişkilendirilebileceğini belirtmektedir. Bu açıdan 7595 Sayılı Kanun benzer yapıya sahip terör örgütü mensuplarının eşitlik iddialarında emsal düzenleme olarak değerlendirilme riski taşımaktadır.

7595 Sayılı Kanun’un benzer terör örgütleri için emsal uygulama konumuna geldiğıı takdirde Türkiye Cumhuriyeti’nde suç oranlarının artması, kamu güvenliğıının sağlanamaması ve kamu otoritesinin sarsılması gibi risklerle karşı karşıya kalınma ihtimali vardır. Toplumunu derinden etkileyen terör suçlarının herhangi bir ceza mekanizması ile karşı karşıya kalmaması hem toplumda hukuka ve adalete olan güveni sarsacak hem de terör suçlarını daha kolay işlenebilir hale getirecektir. Terör örgütü kurmak, terör örgütüne üye olmak gibi suçlar karşısında caydırıcı bir müeyyide ile karşılaşmayan bireylerin suç işleme eğilimlerinin artma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu husus mağdur hakları bakımından da ayrıca değerlendirilmelidir. Terör suçlarında mağdur olan veya bu suçlardan zarar gören kişiler bakımından yalnızca maddi veya manevi zararın tazmin edilmesi yeterli olmayıp aynı zamanda suçun faillerinin cezalandırılması ve adalet duygusunun tesis edilmesi de önem arz etmektedir. Suçtan zarar gören kişi veya mağdurun etkili bir soruşturma ve kovuşturma sürecinin sağlanması ve faillerin Kanun’da öngörülen cezaların infaz edilmesini beklemesi ceza adaletinin somut gerekliliklerindendir. Bu nedenle ceza yaptırımının uygulanması ve infaz edilmesi bakımından kanun kapsamında getirilen düzenlemelerin, mağdurların adalet ve zararın giderimi beklentilerini karşılamadığını söyleyebiliriz. Eşitlik ilkesinin tesisi diğer terör örgütlerine de bazı yasal ayrıcalıkların getirilmesiyle değil, hukuk devletinin bütün terör örgütleri karşısında kamu otoritesini sağlamasıyla gerçekleşmelidir. Aksi takdirde bir terör örgütüne tanınan imtiyaz farklı terör örgütleri için de yasal zemin oluşturarak hukuki ayrıcalık talep edilmesinin önünü açacaktır. Sonuç olarak 7595 Sayılı Kanun; PKK/KCK terör örgütlerine yönelik düzenlenmiş olması, şüpheli ve sanık hakkında bazı suçlara ilişkin soruşturma, kovuşturma ve infazın ertelenmesini öngörmesi, bazı suçları ise makul ve adil bir haklı neden göstermeden kapsam dışı bırakması yönleriyle Anayasanın başlangıç metninde ve 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine aykırıdır.

7595 Sayılı Kanun’un Hukuki Belirlilik, Öngörülebilirlik ve Hukuki Güvenlik İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi

7595 Sayılı Kanun’un amacı PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı her türlü oluşumun fiilî varlığına son verdiğinin ve kontrolü altında bulunan her türlü silah ve mühimmatı teslim ettiğinin güvenlik kurumlarınca tespiti ve bu tespitin MGK tarafından teyit edilmesi üzerine şüpheli veya sanık hakkında öngörülecek hukuki rejimlerin belirlenmesi olarak düzenlenmiştir. Kanun her türlü silah ve mühimmatın teslimini öngörmekle beraber teslim edilen silahların mevcut terör örgütüne ait olduğunun nasıl anlaşılacağına yönelik somut bir düzenleme ortaya koymamaktadır. Kanun koyucunun bu madde kapsamında “bilinçli boşluk” bırakmış olduğu kanaatindeyiz. Bilinçli boşluk; kanun koyucunun bile isteye, iradi olarak düzenlemediğıı hükümlerdir (Oğuzman & Barlas, 2017). Bu tür boşluklar genellikle içtihatlar ile doldurularak uygulamada şekillenir. Kanun’un düzenlediğıı hukuki rejimlerden yararlanmanın ilk ve en önemli koşulu olan fiilî varlığa son verme ve silah tesliminin tespitinin uygulamaya bırakılması zafiyete ve keyfilığe sebebiyet verecektir. Kanun m.8/2’de ise “bu maddenin uygulanmasına

ilişkin usul ve esaslar, güvenlik kurumlarının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından belirlenir.” hükmü düzenlenmiştir. Bu maddenin, silah ve mühimmat tesliminin usulüne ilişkin net kurallar içermemesi hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkeleri bakımından tartışma doğurabilecek niteliktedir. Belirlilik ilkesi, yasal düzenlemelerin kişiler ve idare yönünden duraksamaya yer vermeyecek şekilde açık ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlemler içermesini gerektirir. Öngörülebilirlik ilkesi ise bireylerin kendilerini ilgilendiren yasal kuralları önceden bilerek davranışlarını buna göre düzenleyebilmelerini sağlayan, hukuki işlemlerde keyfiliği önleyerek kişileri kamu otoritelerinin beklenmedik müdahalelerine karşı koruyan, hukuk devleti ilkesidir (Övet, 2022). AYM’ye göre kanunlar; açık, net, anlaşılabilir, uygulanabilir ve nesnel olmalıdır (AYM, 27/03/2014, E. 2013/99, K. 2014/61). Dolayısıyla silah ve mühimmat tesliminde izlenecek usulün açık ve anlaşılabilir şekilde düzenlenmesi anayasal bir gerekliliktir.

7595 Sayılı Kanun’un 1/2. maddesinin de hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Maddede geçen “Fiilî varlığa son verme” durumu hangi somut, ölçülebilir ve denetlenebilir olay sonucunda gerçekleşmiş sayılacaktır? Kanun metninde yer alan, “silah ve mühimmat teslimi yapılması” bir terör örgütünün fiilî varlığını tamamen sona erdirdiğini doğrulamamaktadır. Terör örgütünün yurt dışı bağlantıları, sivil toplum kuruluşu faaliyetleri ve terör örgütüne yapılan finansal yardımların devam etmesi gibi hususlar da fiilî varlığın sürdürüldüğü anlamına gelebilmektedir. Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi, bireylerin hangi eylem ve fiillerin nasıl hukuki sonuçlara bağlandığını önceden öngörebilmelerini gerektirmektedir. Bu bağlamda, fiilî varlığa son verme durumunun herkes tarafından öngörülebilir, net ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıkça belirlenmesi önem taşımaktadır.

M.1/2’de Kanun’un kapsamı “bu örgütün faaliyeti kapsamında işlenen suçlar ve bu örgüt lehine işlenen 6415 Sayılı Kanun kapsamındaki suçlar” olarak belirlenmiştir. Bu hüküm Kanun’un kapsamını oldukça genişleterek, örgütün amacı doğrultusunda veya örgüt mensubunun kişisel saik ile işlediği öldürmeye teşebbüs, kasten yaralama, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, cinsel saldırı, yağma, eziyet, konut dokunulmazlığının ihlali vb. ağır mağduriyet yaratan suçları da erteleme kapsamına dâhil etmektedir. Ayrıca, 6415 Sayılı Kanun’da düzenlenen suçların da kanun kapsamına alınması örgütün finansal yapısının sürdürülmesine yol açabilir. O halde örgütün fiilî varlığının sonlanmasından söz edilemeyecektir. Söz konusu hüküm Kanun’un amacı ile de çelişmektedir.

7595 Sayılı Kanun’un 2. maddesinde örgüt kavramı, PKK/KCK ve bununla bağlantılı her türlü oluşumlar şeklinde tanımlanıyor. Örgüt ile organik, hiyerarşik, ideolojik, siyasi, sosyal, ekonomik pek çok anlamda bağlantılı kuruluş bulunmaktadır. Bu yasanın bağlantılı oluşumlar ibaresi ile hangi oluşumları kapsadığı tahdidi (sınırlı) biçimde sayılmamıştır. Bu açıdan “bağlantılı her türlü oluşum” ibaresinin sınırlarının kanun lafzı ile ortaya konulmamış olması, hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik açısından sorun teşkil etmektedir. Zira bağlantılı oluşumu belirleyecek somut ve objektif bir kriter bulunmamakla birlikte hangi tür bağlantıların bu Kanun’un kapsamına gireceği önceden öngörülememektedir.

Aynı maddenin devamında “7595 Sayılı Kanun’un 7’nci maddesi uyarınca oluşturulacak Kurul” şeklinde yasa uygulayıcıları tanımlanmıştır. 7. maddede kurulun kimlerden oluşacağı ve ihtiyaç dâhilinde alt komisyonlar oluşturarak yetkilerini devredebileceği, ilgili kurum temsilcileri ve gerekli görülen kişilerin kurul ve komisyon toplantılarına davet edilebileceği düzenlenmiştir (7595 Sayılı Kanun, m. 7/1). Ancak kurulun hukuki niteliği, karar alma usulü, kararlarının nasıl denetleneceği, kararlara karşı itiraz yolu ve süresi gösterilmemiştir. Kurulun gerekli gördüğü kişilerin belirlenmesine ilişkin objektif esaslara yer verilmemiş; Kanun’un uygulanması amacıyla oluşturulan Kurula

davet edilecek kişilerin hangi kriterlere göre seçileceği de düzenlenmemiştir. Bu durum, kanunların öngörülebilirliği, hukuki belirlilik, hukuki güvenlik idarenin işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması ve hukuk devleti ilkesi ile çelişki doğurabilir.

Netice itibarıyla 7595 Sayılı Kanun'un, silah ve mühimmat teslimi ile örgütün fiilî varlığına son verme hususlarının açık, net ve anlaşılabilir şekilde ortaya konulmaması, örgüt lehine işlenen suçların geniş bir biçimde ele alınması, PKK/KCK terör örgütü ve bununla bağlantılı her türlü oluşumun kapsamına girecek yapıların belirli olmaması hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkesi açısından sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple 7595 Sayılı Kanun'un 1., 2. ve 7. maddeleri bu haliyle Anayasanın 2. ve 11. maddelerine aykırıdır.

7595 Sayılı Kanun'daki Sorumsuzluk Hükmünün Kapsamı ve Anayasal Sınırları

7595 Sayılı Kanun'un 10/2. maddesinde yer alan *“Bu Kanun'un amaç ve faaliyetleri kapsamında verilen görevleri yerine getiren kişilerin bu görevleri nedeniyle hukuki, idari veya cezai sorumluluğu doğmaz”* hükmü yalnızca belirli bir hukuki sorumluluk türünü değil, hukuki, idari ve cezai sorumluluğun tamamını kapsamına alarak, geniş bir sorumsuzluk alanı inşa etmektedir. Bu hususta AYM, benzer sorumsuzluk hükümlerinin mutlak bir dokunulmazlık olarak değil, kanuni görev ve yetkinin hukuka uygun biçimde kullanılmasıyla sınırlı olarak anlaşılması gerektiğini belirtmiş olup aksi yöndeki bir anlayış hukuk devleti ilkesine aykırı işlem veya eylemlere zemin hazırlayabilecektir. Örneğin AYM, 6755 Sayılı Kanun'daki benzer bir sorumsuzluk hükmünün E.2018/31, K.2020/38 sayılı kararında Anayasa'ya aykırı olmadığını belirterek, hukuka uygun görevlerin yerine getirilmesinden dolayı sorumluluk doğmayacağını ve hükmün kapsamının kanuni amaç ve sınırlar içinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde hüküm tesis etmiştir. Bu nedenle, 7595 Sayılı Kanun'un 10/2. maddesinde yer alan sorumsuzluk kaydı, yalnızca bu Kanun'un amaç ve kapsamıyla sınırlı olup geniş yorumlanarak hukuka aykırı eylem ve işlemlere meşruiyet sağlamamaktadır. Örneğin, Anayasa'nın 137. maddesi, konusu suç teşkil eden emrin hiçbir suretle yerine getirilemeyeceğini ve yerine getiren kişinin sorumluluktan kurtulamayacağını hüküm altına almaktadır. Dolayısıyla, “sorumluluk doğmaz” denilerek konusu suç teşkil eden emrin yerine getirilmesi sorumsuzluk kapsamına girmemektedir. Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun'un uygulanması sürecinde, konusu suç teşkil eden emri yerine getiren kişiler hakkında hukuki, idari ve cezai sorumluluk doğacaktır. Aksi halde Anayasanın 137. maddesinin ihlali söz konusu olacaktır.

Anayasa'nın 125. maddesinde idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu ve idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü bulunduğu hüküm altına alınmaktadır. Dolayısıyla idarenin eylem veya işlemi sonucunda bir zararın oluşması halinde, 7595 Sayılı Kanun'daki şekliyle, “hukuki sorumluluk doğmaz” denilerek, zarar görenlerin yargısal başvuru ve tazminat imkanlarının ortadan kaldırılması Anayasaya aykırılık teşkil edecektir. Bununla bağlantılı olarak Anayasa'nın 129. maddesinin 5. fıkrası da önem taşımaktadır. Maddede, kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının, rücu edilmek kaydıyla idare aleyhine açılabilmesi düzenlenmektedir. Mutlak sorumsuzluk; işkence, kötü muamele, yaşam hakkı ihlali veya görevi kötüye kullanma başta olmak üzere bazı ihlallerin önünü açacak şekilde yorumlanmamalıdır. Nitekim bu hususta AYM içtihatları incelendiğinde, örnek kararlar ile karşılaşılmaktadır. Örneğin AYM, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan,

hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir, tanımını yapmaktadır (AYM, 04.04.2024, E. 2023/94, K. 2024/92). AYM'nin bu içtihadı ve anayasanın ilgili maddeleri göz önüne alınınca, 7595 Sayılı Kanun'un düzenlediği sorumsuzluk kaydı, yalnızca belirli bir hukuki sorumluluk türünü değil, hukuki, idari ve cezai sorumluluğun tamamını kapsamına alarak, Kanun'un amaç ve kapsamını aşacak şekilde yorumlanmasının önünü açmaktadır. Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun'un yürütülmesi ve uygulanması sürecinde Anayasa'ya ve AYM içtihatlarına aykırı eylem ve işlemlerin söz konusu olacağı değerlendirilmelidir. Kaldı ki, 7595 Sayılı Kanun Türk milleti nezdinde hukuki, sosyal, siyasi ve manevi konular başta olmak üzere birçok hassasiyete dokunmaktadır. Kanun koyucular ve uygulayıcılar tarafından söz konusu hassasiyetlere karşı en yüksek seviyede dikkat gösterilmelidir. Bu denli yüksek seviyede dikkat gerektiren bir düzenlemeyi sorumsuzluk zırhıyla donatmak ne yazık ki hassasiyetlerin dikkate alınacağı konusunda endişeye neden olmaktadır.

7595 Sayılı Kanun'un Anayasal İlkeler ve Millî Menfaatler Bakımından Değerlendirilmesi

7595 Sayılı Kanun'un genel gerekçesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hukuk devleti ilkesi, demokratik siyasal düzen ve kamu güvenliğinin esas alındığı, toplumsal huzurun kalıcı biçimde tesisinin amaçlandığı ifade edilmiştir (Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun Teklifi, 2026). Kanun'un amaç ve kapsamının belirtildiği 1. maddesinde de PKK/KCK terör örgütünün ve bununla bağlantılı her türlü oluşuma yönelik hukuki düzenlemelerin yer aldığı belirtilmiştir. 7595'in hukuki düzenlemelerine konu olan PKK/KCK terör örgütü yapısı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü hedef almaktadır. PKK 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesi Fis köyünde gerçekleştirdiği kongrede kuruluş programını açıklayarak bu hedefini ortaya koymuştur. Toplanan kongrede PKK'nın tüzük ve parti programı kabul edilmiştir. Bu toplantıda PKK'nın amaç ve hedefleri sayılırken Türklerin sömürgeci bir tutum sergilediği, Türkiye kara sınırları içerisinde bir Kürdistan devleti kurulmasının gerekliliği gibi konular ön plana çıkmıştır (Ersever, 1992). PKK'nın kuruluş amacı en başta Türkiye'nin Devleti ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmaya yönelik belirlenmiştir. Kanun'un genel gerekçesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün esas alındığı belirtilse de Kanun'daki düzenlemelere konu olan terör örgütünün suç işleme saiki 7595'in gerekçesine uygun düşmemektedir.

7595 Sayılı Kanun'un 3. maddesinde, Kanun'da sayılan şartlar gerçekleştiği takdirde, 1. madde kapsamına giren ve üst sınırı on beş yıl veya daha az cezayı gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmaların beş yıl, on beş yıldan fazla hapis cezası ile müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturma ve kovuşturmaların on yıl süreyle erteleneceği hükme alınmıştır. Kanun kapsamına PKK/KCK terör örgütünü kurma ve yönetme, örgüte üye olma, yardım etme ve propagandasını yapma, bu örgütün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlar ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'da düzenlenen suçlar dâhil edilmiştir (7595 Sayılı Kanun, md.1/2). Kanun kapsamında yer alan suçlar niteliği gereği yalnızca bireysel bir hukuki menfaati hedef almayıp kamu güvenliği, kamu düzeni ve devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü gibi değerlere karşı tehdit oluşturacak fiillerle işlenebilmektedir. Bu bağlamda terör örgütü kurma ve yönetme gibi kamu güvenliğini ve Anayasal düzeni tehdit eden suçlara yönelik soruşturma ve kovuşturmaların uzun süreli ertelenmesi Anayasamızın 3. maddesinde belirtilen devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün tehlike altına girmesine sebebiyet verebilir. Ayrıca Anayasamızın

başlangıç metninde hiçbir faaliyetin Türk millî menfaatlerinin, Türk varlığının, Devleti ve ülkesiyle bölünmezliği esasının, karşısında korunma göremeyeceği düzenlenmiştir (AY, 1982). Anayasanın başlangıç hükümlerinde belirtilen hususlar göz önünde bulundurulduğunda Anayasal düzene, Devletin bölünmez bütünlüğüne karşı işlenen suçların soruşturma ve kovuşturmalarının ertelenmemesini öngören kanun hükümleri bu açıdan da Anayasaya aykırı bir hüviyet kazanabilir.

Kanun'un 6. maddesinde ise ilgili suçlardan mahkûm olanlar için infaz rejimlerinin ertelenme usulü düzenlenmiştir. Toplam on beş yıl veya daha az hapis cezasına mahkûm olan hükümlülerin beş yıl süreyle, toplam on beş yıldan fazla hapis cezası ile müebbet hapis veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olan hükümlülerin on yıl süreyle, cezalarının infazının erteleneceği yürürlüğe konulmuştur. Terör suçlarının soruşturma ve kovuşturmalarının ertelenmesi, bu suçlardan mahkûm olanların infazlarının ertelenmesi örtülü af niteliğinde olup ülkenin bölünmez bütünlüğünü tehlikeye atmaktadır. Kanun'un sağladığı örtülü af mekanizması suçun yeniden işlenme ihtimalini doğurmaktadır. Suçların affa uğrayabileceğini ve suçluların cezasız kalabileceği ihtimallerinin ortaya konulması, suçlularda cezasız kalma umudunu artıran bir durumdur (Beccaria, 2019). Dolayısıyla devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü parçalamayı amaçlayan suç ve suçluların cezalandırılmamaları suçun kolay tekrarlanabilmesinin önünü açmaktadır. Kanun kapsamında yer alan suçlar işleniş biçimi gereği anayasal düzene ve devletin bölünmez bütünlüğüne yönelik işlenen suçlardır. Nitekim TMK'de terör kavramı, cebir ve şiddet kullanarak, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler olarak tanımlanmıştır. Bu nitelikte suçların cezalarının ertelenmesi ve erteleme süresi sonunda cezanın infaz edilmiş sayılması faillerin pişmanlık duymadan aynı suçu tekrardan işleyebilmesine yol açabilir. Ayrıca söz konusu düzenleme ilerleyen süreçte benzer nitelikteki suçlar bakımından emsal gösterildiği takdirde, terör suçlarıyla mücadelede yaptırımın etkinliği ve kamu otoritesinin caydırıcılığı bakımından yeni sorunlar meydana gelebilir.

Terörsüz Türkiye sürecinin başından beri dile getirilen PKK'nın kendini feshetmesi ve buna bağlı olarak örgütün fiilî varlığının sona ermesi beklentisinin gerçekleşmesi de güçtür. Silahlı terör örgütü kurmak ve yönetmek suçundan mahkûm olan PKK terör örgütünün kurucularından olan Abdullah Öcalan'ın İmralı'daki görüşme tutanaklarında yer alan ifadeleri örgütün fiilî varlığını sona erdirmeye yönelik olmayıp, terör örgütünün yalnızca yöntem değiştireceğine işaret etmektedir:

“Yeni tarihi dönemde barış ve demokratik toplum aşamasına geçiş için fesih gereklidir. Feshi yeni bir döneme geçmek için yapıyoruz. Devletteki bazı dinamikler, bunu kendimizi yok etmek olarak algılıyor... ama ben bir açmazdan kurtulduğumu düşünüyorum. Fesih son değil, yeni örgütlenme ve mücadele sürecine geçiştir.” (Korkmaz, 2022). Görüldüğü üzere PKK terör örgütü kuruluş itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter yapısını, devleti ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü hedef alan bir yapıdadır. Bu zihniyette bir terör örgütüne yönelik kanun düzenlemesi yapılması başlı başına Anayasa'ya aykırı olmakla birlikte, Kanun'un 3. maddesinde öngörülen soruşturma ve kovuşturmanın ertelenmesi, 6. madde kapsamında mahkûmiyetlerin infazlarının ertelenmesi Anayasa madde 14'te öngörülen hakların kötüye kullanma yasağını çiğneyen bir düzenlemedir. Anayasanın 14. maddesinde “Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz”

vurgusu yapılmıştır (AY, 1982, md.14). Yasama organının 7595 Sayılı Kanunu kabul etmesi Anayasanın 14. maddesine aykırılığı da gündeme getirecektir.

Anayasa Mahkemesi, Siyasi Parti, E. 1997/2, K. 1999/1, T. 26/02/1999: kararında “Çalışmaları ile ulusal iradenin oluşmasını sağlayarak siyasal iktidara sahip olmayı hedefleyen siyasal partilerin toplum düzeni ve demokratik hayatın devamı bakımından taşıdıkları önem, onların kuruluş ve faaliyetlerinin izlenmesinin benzeri örgütlerden farklı olmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim, genel çizgileri itibarıyla, olağan derneklere benzese bile, siyasal partilerin uymaları gereken esasların Anayasada yer alması, çalışmalarının Anayasa ve yasalar hükümlerine uygun olup olmadığının derneklere farklı olarak, özel biçimde izlenip denetlenmesi, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez öğeleri sayılmalarının sonucudur. Ancak, siyasal partilerin yukarıda belirtilen hedefe ulaşmaları için yapacakları çalışmalarda mutlak bir özgürlükten yararlanmaları beklenemez...: “SPY’nın 80. maddesi ile, siyasal partilerin Cumhuriyetin dayandığı, devletin tekliği ilkesini değiştirme amacını güdemeyecekleri ve bu amaca yönelik faaliyette bulunamayacakları kabul edilmiştir.” (26/02/1999, E. 1997/2, K. 1999/1) tespitine yer vermiştir. Bu kararla Anayasa Mahkemesi Devletin tekliği ilkesini vurgulayarak siyasal partilerin de faaliyetlerinde mutlak özgür olmadıklarını belirtmiştir. Kararda Anayasa m. 14’te hükme alınan hakların kötüye kullanılması yasağının bir yansıması görülmektedir. 7595 Sayılı Kanun’da da teklif aşamasından kabul edildiği sürece kadar devletin tekliği ve bölünmez bütünlüğüne zarar gelmeyeceği belirtilmesine rağmen teklif edilen maddeler ve teklif sahiplerinin eylem ve söylemleri aksine işaret etmektedir. Nitekim 7595 Sayılı Kanun’un kabul edilmesinden sonra, PKK/KCK terör örgütü ile bağlantılı şahısların ve siyasi oluşumların, Türkiye Cumhuriyeti’nin ve Türk milletinin bağımsızlığı için mücadele ederken şehit düşen askerlerimize kurşun sıkan PKK mensupları için taziye çadırları kurması, 4 parçalı Kürdistan gibi Devletin ve milletin bölünmez bütünlüğünü doğrudan hedef alan söylemlerde bulunması millî dayanışmayı hedeflemekten uzaktır. Aynı şekilde PKK’nın ilk silahlı saldırılarının yıldönümlerinde bayram havasında kutlamaların yapılması yasama süreci adı altında terör örgütünün ve terör faaliyetlerinin meşrulaştırılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Toplumsal bütünlük açısından değerlendirecek olursak bu yasanın; 1984’ten 2026’ya kadar geçen sürede şehit olan askerlerimiz, polislerimiz, korucularımız, öğretmenlerimiz, pek çok uzvunu kaybeden gazilerimiz ve kahramanlarımızın ailelerinin yaşadıkları psikolojik buhranı artırmaktan öteye gitmeyeceği açıktır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde örgüt tarafından katledilen, dağa kaçırılan, işine ekmeğine el konulan vatandaşlarımızın yıllarca yaşadıkları zulüm ve baskının yok sayılması kamu vicdanı açısından soru işareti barındırmaktadır. Ayrıca terör suçlularının örtülü af yasası niteliğinde bir kanun düzenlemesi ile Türkiye toprakları içerisinde cezaları infaz edilmeden yaşamını sürdürmesi toplumdaki adalet duygusunu zedeleyecektir.

Yasanın 5. maddesinde geçen “3’üncü madde uyarınca verilen erteleme kararları, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir.” düzenlemesi terör suçlularının Türk toplumu için gizli bir tehdide dönüşmesine yol açacaktır. Uzun yıllar PKK terör örgütünde silahlı eylemlerde bulunmuş veya propagandasını yapmış zihniyetlerin toplum içerisinde herhangi bir pişmanlık emaresi göstermeden aktif rol alması vatandaşlarımızın güvenliği için endişe uyandırmaktadır. Bununla birlikte terör unsurlarının benimsemiş olduğu saldırgan, itaatsiz, disiplinsiz yaşam biçimi toplu yaşama uygun değildir. Kin ve nefretten beslenen, devlete ve millete zarar veren saldırı eylemlerinde bulunan terör unsurlarının cezasız bırakılmasının mili birlik ve dayanışmayı artıracığı iddiası hayatın olağan akışına aykırıdır.

Yasanın adı “Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Sağlanmasına Dair Kanun” olarak belirlenmiş olsa da terör suçlarına getirilen örtülü af ve geniş bir cezasızlık durumu

öngören yasal düzenleme, ceza adaletinin kamu düzenini koruma ve anayasal yaptırım uygulama ödeviyle çelişmektedir. Anayasanın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri sayılmıştır. Buna göre devlet, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamakla görevlidir (AY, 1982. m.5). 7595 Sayılı Kanun'da yer alan düzenlemeler devletin temel amaç ve görevlerini yerine getirmesini engeller nitelikte değerlendirilebilir. Sonuç olarak, 7595 Sayılı Kanun kapsamında öngörülen düzenlemelerin, toplumsal bütünleşmenin aksine toplum hayatında derin ayrışmalara sebep olabileceği değerlendirilmektedir. Zira ilgili örgütün sözcüleri, üyeleri, siyasi uzantısı, sergiledikleri söylem ve eylemlerle herhangi bir pişmanlık emaresi göstermedikleri gibi örgütsel tavır ve tutumlarını sivil ve siyasi alana taşımaktadır. Dolayısıyla yasanın kapsamının, toplumsal dayanışmayı sağlamaktan uzak olduğu söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter yapısı, devletin tekliği ve bölünmez bütünlüğü, anayasal hakların bu bütünlüğü bozmak amacıyla kullanılamayacağı Anayasamızın 2., 3., 5. ve 14. maddelerinde açıkça düzenlenmiştir.

SONUÇ VE KANAAT

7595 Sayılı Kanun, Anayasa'nın başlangıç hükümleri, Cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, egemenlik ve yargı yetkisi, hukuk devleti, kanun önünde eşitlik, hukuki belirlilik ve güvenlik ilkeleri ile ceza adaletinin temel esasları bakımından incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Kanun'un amaç ve gerekçesinde ortaya konulan millî dayanışma, toplumsal bütünleşme ve terörün sona erdirilmesi hedefleri ile bu hedeflere ulaşılması amacıyla öngörülen hukuki düzenlemeler arasında ciddi bir uyumsuzluk bulunduğu kanaatine varılmıştır. Özellikle belirli bir terör örgütü ve onunla bağlantılı oluşumlar bakımından soruşturma, kovuşturma ve infaz süreçlerinin farklılaştırılması; yürütme organı bünyesindeki kurullara yargısal sonuçlar doğurabilecek yetkiler tanınması ve ceza sorumluluğunun ortadan kalkmasına imkân sağlayan hükümlerin düzenlenmesi, Anayasa'nın benimsediği hukuk devleti anlayışı ve anayasal yetki düzeni bakımından önemli sorunlar meydana getirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti, Türk milletinin egemenliğine dayanan, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütünü oluşturan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Anayasa'nın başlangıç hükümleri ile 2., 3., 5., 6. ve 10. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, devletin varlığının ve faaliyetlerinin temelinde Türk milletinin bağımsızlığının, egemenliğinin, birliğinin ve bütünlüğünün korunmasının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu esaslar aynı zamanda Türk milletinin ortak menfaatlerinin anayasal güvencelerini oluşturmaktadır. Türk milletinin millî menfaatleri, devletin bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün korunmasını, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasını, vatandaşların temel hak ve hürriyetlerden eşit şekilde yararlanmasını, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesini ve toplumun ortak bir gelecek etrafında huzur içerisinde yaşamasını kapsamaktadır. Dolayısıyla millî menfaat kavramının yalnızca devletin güvenliğiyle sınırlandırılmaması, vatandaşların adalet, eşitlik, huzur ve güven içerisinde yaşama haklarıyla birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Anayasa'nın 66. maddesinde yer alan vatandaşlık anlayışı, Türk milletine mensubiyeti etnik kökene dayalı bir ayrıma tabi tutmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes, etnik kökeni, dili, mezhebi veya kültürel aidiyeti ne olursa olsun anayasal hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuki statüye sahiptir. Anayasa'nın 10. maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesi de bu anlayışın temel güvencelerindendir. Devletin bütün vatandaşlarına eşit hukuki koruma sağlaması, kamu hizmetlerini ayırım gözetmeksizin sunması ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alması, millî bütünlüğün korunması bakımından zorunludur. Türk milletini meydana getiren farklı etnik unsurlar arasında hukuki bir üstünlük veya ayrıcalık ilişkisi kurulması, Cumhuriyetin eşit vatandaşlık anlayışıyla bağdaşmayacaktır.

Bu bakımdan Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşların birbirinden ayrı hukuki topluluklar şeklinde değerlendirilmesi veya belirli bir terör örgütünün herhangi bir etnik unsurun temsilcisi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Terör örgütlerinin amaçları, faaliyetleri ve mensuplarının işlediği suçlar ile bu örgütlerin temsil ettiğini ileri sürdükleri toplumsal kesimlerin hak ve menfaatleri birbirinden ayrı değerlendirilmelidir. Nitekim Türk milletinin, onu meydana getiren farklı etnik kökenlere mensup vatandaşları, Türkiye Cumhuriyeti'nin eşit ve asli unsurlarıdır. Devletin ülkesel bütünlüğü ve vatandaşlarının ortak hukuki statüsü, herhangi bir örgütün varlığına, taleplerine veya faaliyetlerine bağlı

değildir. Bu nedenle toplumsal bütünleşmenin sağlanması adına belirli bir terör örgütünün muhatap alınarak onun mensuplarına özgü hukuki düzenlemeler oluşturulması, Türk milletinin bütün vatandaşlarını kapsayan eşitlik ve vatandaşlık anlayışı bakımından sakıncalıdır.

7595 Sayılı Kanun'un bu çerçevede değerlendirilmesi, Kanun'un isminde ve genel gerekçesinde ifade edilen toplumsal bütünleşme amacının gerçek hukuki karşılığının sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Zira toplumsal bütünleşme, aynı devletin vatandaşları arasında ortak aidiyet duygusunun güçlendirilmesini, karşılıklı güvenin tesis edilmesini, hukuki eşitliğin korunmasını ve toplumsal ilişkilerin ortak hukuk düzeni içerisinde sürdürülmesini gerektirir. Oysa incelenen kanun, Türk toplumunu meydana getiren farklı kesimlerin hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesine, vatandaşlar arasındaki hukuki veya toplumsal eşitsizliklerin giderilmesine ya da ortak vatandaşlık bilincinin güçlendirilmesine yönelik doğrudan bir düzenleme içermemektedir. Kanun'un esas hükümleri, belirli bir terör örgütünün fiilî varlığına son vermesi ve silahlarını teslim etmesi koşuluyla örgüt faaliyetleri kapsamında işlenen suçların soruşturulmasına, kovuşturulmasına ve cezaların infazına ilişkin özel bir hukuki rejim oluşturulmasına yöneliktir. Dolayısıyla Kanun'un öngördüğü düzenlemelerin toplumsal dayanışma ve millî bütünleşme bakımından hangi somut ihtiyacı karşıladığı ve bu amaçlara nasıl hizmet edeceği meçhuldür.

Kanaatimizce 7595 Sayılı Kanun'un toplumsal dayanışma ve millî bütünleşme açısından anlamlı bir hukuki katkı sunduğunu kabul etmek mümkün değildir. Türk milletinin millî birliği, herhangi bir terör örgütünün silah bırakması karşılığında belirli hukuki ayrıcalıkların tanınmasıyla meydana gelecek bir birlik değildir. Millî bütünlük, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren anayasal düzenin esas aldığı ortak egemenlik ve vatandaşlık anlayışına dayanmaktadır. Türk milletinin farklı etnik kökenlere mensup vatandaşlarının aynı hukuk düzeninin eşit özneleri olması, toplumsal bütünleşmenin temelidir. Bu nedenle bir terör örgütünün mensuplarına tanınan ceza muhakemesi ve infaz hukuku kolaylıklarının, doğrudan doğruya Türk toplumunun bütünleşmesine hizmet ettiği ileri sürülemez. Kanun'un bu yöndeki etkisi somut olarak ortaya konulmadığı sürece, düzenlemenin millî dayanışma ve toplumsal bütünleşme amacıyla ilişkilendirilmesi hukuki ve toplumsal bakımdan yeterli bir gerekçelendirme oluşturmamaktadır.

Öte yandan devletin terörle mücadele politikalarını belirleme, silahlı faaliyetleri sona erdirmeye ve kamu güvenliğini sağlama amacıyla çeşitli hukuki ve idari tedbirler geliştirme yetkisine sahip olduğu tartışmasızdır. Bununla birlikte söz konusu yetkinin kullanılması, Anayasa tarafından belirlenen sınırların ve Türk milletinin hassasiyetlerinin dışında değerlendirilemez. Millî güvenliğin sağlanması amacıyla yürütülen faaliyetlerde dahi yasama, yürütme ve yargı organlarının yetki ve sorumluluklarının korunması, kanun önünde eşitlik ilkesine uyulması ve kamu gücünün hukuki denetim altında tutulması gerekmektedir. Terörün sona erdirilmesine yönelik meşru bir amaç, bu amaca ulaşmak için kullanılan bütün yöntemleri kendiliğinden Anayasa'ya uygun hâle getirmemektedir. Devletin güvenliğini ve millî bütünlüğünü koruma yükümlülüğü ile hukuk devleti ilkesine bağlı kalma sorumluluğu birbirini tamamlayan anayasal gerekliliklerdir.

Değerlendirme kapsamında ayrıntılı şekilde incelendiği üzere, 7595 Sayılı Kanun'da düzenlenen soruşturma ve kovuşturmaların ertelenmesi, kesinleşmiş mahkûmiyetlerin infaz edilmiş sayılması ve mahkûmiyete bağlı hak yoksunluklarının kaldırılabilmesi, düzenlemenin hukuki niteliğini tartışmalı hâle getirmektedir. Kanun'un yalnızca geçici bir erteleme rejimi olarak değerlendirilmesi, ortaya çıkardığı nihai hukuki sonuçları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu hükümler, genel ve özel affın sonuçlarını belirli koşullara bağlayan kendine özgü bir düzenleme niteliği taşımaktadır. Anayasa'nın 87. maddesinde af yetkisi için öngörülen özel usulün ve bu usulün dayandığı parlamenter

irade güvencesinin, Kanun'un adlandırılması yoluyla etkisiz hâle getirilmemesi gerekir. Bununla birlikte MGK kararlarına bağlanan doğrudan hukuki sonuçlar, yürütmenin meydana getirdiği Kurulun ceza soruşturmalarına ilişkin yetkileri, Kanun'un kapsamını belirleyen ifadelerdeki belirsizlikler ve sorumsuzluk hükümlerinin geniş yorumlanabilme ihtimali, Anayasa'nın üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri yönünden ayrıca sorun oluşturmaktadır.

Kanun'un belirli bir terör örgütüyle sınırlandırılması, eşitlik ilkesi ve ceza adaletinin bütünlüğü bakımından da değerlendirilmelidir. Kanun koyucunun farklı hukuki durumlar için farklı düzenlemeler yapması mümkün olmakla birlikte, bu farklılaştırmanın objektif, makul ve kamu yararıyla bağlantılı gerekçelere dayanması gerekmektedir. Belirli bir örgütün faaliyetleri kapsamında işlenen suçlara yönelik özel düzenlemeler getirilmesi, benzer hukuki durumda bulunan diğer kişiler ve örgütler bakımından eşitlik iddialarına zemin hazırlayabilecek niteliktedir. Böyle bir durumun ortaya çıkması hâlinde, ceza hukukunun genel esaslarından ayrılan istisnai uygulamaların kapsamının genişletilmesi yönünde yeni talepler meydana gelebilecektir. Bu ihtimal, Kanun'un kamu düzeni ve güvenliği üzerindeki uzun vadeli sonuçlarının ayrıca değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Diğer yandan Türk milletinin menfaatleri değerlendirilirken terör faaliyetleri nedeniyle yaşamını yitiren vatandaşlarımızın, şehitlerimizin, gazilerimizin, şehit ve gazi ailelerinin ve doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören bütün kesimlerin haklarının gözetilmesi zorunludur. Terör faaliyetleri, yalnızca devletin güvenliğine yönelik eylemlerden ibaret olmayıp bireylerin yaşam hakkına, vücut bütünlüğüne, mülkiyetine, hürriyetine ve güvenlik içerisinde yaşama hakkına da ağır müdahaleler meydana getirmiştir. Bu nedenle terörün sona erdirilmesine yönelik hukuki düzenlemelerde mağdurların adalet beklentisinin, etkili soruşturma ve yargılama hakkının ve zararlarının giderilmesine ilişkin taleplerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Toplumsal barışın kalıcı hâle gelmesi, suçtan zarar görenlerin haklarının korunmasını ve toplumun bütün kesimlerinin hukuk düzenine güven duymasını gerektirir. Terör suçlarından kaynaklanan cezai sorumluluğun ortadan kalkmasına veya cezanın fiilen infaz edilmemesine imkân sağlayan düzenlemelerin, bu yönüyle kamu vicdanı ve adalet duygusu üzerindeki etkileri de değerlendirilmelidir.

Türk milletinin ortak menfaatleri, terör örgütünün taleplerinin milletin tamamının hakları aleyhine karşılanmasını gerektirmemektedir. Devletin bütün vatandaşlarına eşit mesafede bulunması, kamu gücünü herhangi bir etnik, siyasi veya örgütsel aidiyete göre farklılaştırmaması ve suç teşkil eden fiillere karşı hukuk düzeninin genel esaslarını uygulaması esastır. Aynı şekilde devletin terörle mücadele görevi de herhangi bir etnik kökene veya toplumsal kesime karşı yürütülen bir faaliyet değildir. Bu mücadele, hukuka aykırı fiillerin önlenmesi ve kamu güvenliğinin sağlanması amacıyla yürütülmekte olup bütün vatandaşların temel hak ve hürriyetlerinin korunmasına hizmet etmelidir. Türk milletinin farklı etnik kökenlerden meydana gelen vatandaşlarının ortak millî menfaatlerde birleşmesi, devletin eşit vatandaşlık ilkesini koruması ve bütün vatandaşlarının güvenliğini aynı kararlılıkla sağlamasıyla mümkündür.

Netice itibarıyla 7595 Sayılı Kanun'un millî dayanışma ve toplumsal bütünleşme amacıyla kabul edilmiş olması, düzenlemenin bu amaçlara ulaşmak bakımından yeterli, gerekli ve Anayasa'ya uygun olduğu anlamına gelmemektedir. Değerlendirme kapsamında ortaya konulan anayasal sorunlar, Kanun'un yalnızca ceza ve infaz hukukuna ilişkin teknik bir düzenleme olarak ele alınamayacağını göstermektedir. Düzenleme, devletin egemenlik yetkisinin kullanılması, yargı bağımsızlığı, kanun önünde eşitlik, hukuki güvenlik, ceza adaleti ve millî bütünlük bakımından önemli sonuçlar meydana getirebilecek niteliktedir. Bu nedenle söz konusu hükümlerin anayasal denetiminde yalnızca Kanun'un beyan edilen amacı değil, meydana getirdiği hukuki sonuçlar ve

kamu yararıyla kurduğu ilişki esas alınmalıdır.

Sonuç olarak kanaatimiz, 7595 Sayılı Kanun'un mevcut hükümleriyle Türk milletinin ortak menfaatlerine, Anayasa'daki vatandaşlık anlayışına ve millî bütünlüğün güçlendirilmesine yönelik yeterli ve somut bir hukuki zemin oluşturmadığı yönündedir. Türk toplumunun bütünleşmesi, farklı etnik kökenlere mensup vatandaşlar arasında yeni hukuki ayrımlar meydana getirilmesi veya terör örgütlerinin faaliyetleri üzerinden özel hukuki statüler oluşturulmasıyla sağlanamaz. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün vatandaşları, Türk milletinin eşit mensupları olarak aynı anayasal düzenin güvencesi altındadır. Millî dayanışma ve toplumsal bütünleşmenin korunması, bu ortak hukuki statünün güçlendirilmesini, devletin bütün vatandaşlarına eşit ve adil muamelede bulunmasını, kamu güvenliğinin sağlanmasını ve Anayasa'nın üstünlüğüne bağlı kalınmasını gerektirmektedir. Bu esaslar karşısında, 7595 Sayılı Kanun'un toplumsal dayanışma ve millî bütünleşme bakımından ileri sürülen hedeflere somut bir katkı sağlayacağı kanaatine ulaşılmamıştır. Türk milletinin bağımsızlığı, egemenliği, birliği ve bütünlüğü ile vatandaşlarının eşitliği ve hukuki güvenliği, herhangi bir siyasi sürecin veya geçici politikaların gerekçesiyle ikinci planda değerlendirilemeyecek anayasal esaslardır. Bu nedenle 7595 Sayılı Kanun'un, değerlendirmemizde ortaya konulan aykırılık iddiaları doğrultusunda yeniden değerlendirilmesinin ve Anayasa'nın temel ilkeleriyle uyumlu bir hukuki çerçevenin esas alınmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Beccaria, C. (2019). *Suçlar ve cezalar hakkında* (S. Selçuk, çev.; 8. baskı). İmge Kitabevi. (Özgün eser 1764'te yayımlanmıştır.)

Can, O. (2005). Belirlilik ilkesine anayasal bakış. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1-2), 89-125. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1861696>

Çiftçi, N. A. (2025). Adli sicil ve arşiv kayıtlarının silinmesi koşulları bağlamında 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 12. maddesi ile geçici 2. maddesine dair bir değerlendirme. *Adalet Dergisi*, (74), 625-654. <https://doi.org/10.57083/adaletdergisi.1676869>

Fertellioğlu, B. (2019). *Anayasal dilin semantiği üzerine: Anayasanın ruhu kavramı* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Marmara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://openaccess.marmara.edu.tr/entities/publication/45daa98f-ef92-4d8d-affd-2bd-8ceec6021>

Gören, Z. (2020). *Anayasa hukuku* (5. baskı). Yetkin Yayınları.

Gözler, K. (2018). *Hukuka giriş* (15. baskı). Ekin Yayınevi.

Koca, M. (2021). Özel af ile infaz rejimine ilişkin düzenlemelerin özellikleri (7242 sayılı Kanun'la değiştirilen İnfaz Kanunu'nun geçici 6. maddesinin hukuki niteliği ve Anayasa Mahkemesinin kararının değerlendirilmesi). *Anayasa Yargısı*, 38(1), 1-41. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anayasayargisi/article/959934>

Koca, M., & Üzülmüş, İ. (2019). *Türk ceza hukuku genel hükümler* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Korkmaz, E. (2015, 19 Ağustos). *Anayasanın ruhu...* <https://www.esfenderkorkmaz.com/anayasanin-ruhu/>

Oğuzman, M. K., & Barlas, N. (2017). *Medeni hukuk: Giriş, kaynaklar, temel kavramlar* (23. baskı). Vedat Kitapçılık.

Övet, H. (2022). *Hukuki güvenlik ilkesi* [Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi]. Karabük Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://acikerisim.karabuk.edu.tr/bitstreams/b9838240-9a80-47cc-a1d4-6ecd33b72a27/download>

Poyrazoğlu, O. (2026, 16 Ağustos). *Silahtan hukuka - II: Erteleme mi, af mı? 7595 sayılı Kanun'un anayasal sınırı*. Gazete Ankara. <https://www.gazeteankara.com.tr/writers/dr-oguz-poyrazoglu/silahtan-hukuka-ii-erteleme-mi-af-mi-7595-sayili-Kanun'un-anayasal-sinavi-8057>

Şahin, İ. (2015). 4483 sayılı Kanun'da öngörülen ön inceleme görevlisinin yetkileri ve bu çerçevede izin sisteminin gerekliliği hakkında değerlendirme. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3), 249-320. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789068>

Şare, E. (2025). Af kanunlarının Türk anayasa hukuku ve ceza hukuku açısından incelenmesi. *Anayasa Yargısı*, 41(2), 597-662. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anayasa-yargisi/article/1759724>

Terzioğlu, F. (2023). Ceza soruşturması için izin usulünün Anayasaya aykırılığı. *Ankara Barosu Dergisi*, 81(2), 1-25. <https://doi.org/10.30915/abd.1138364>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2026, 10 Ağustos). 28. Dönem, 4. Yasama Yılı, 125. Birleşim Genel Kurul tutanağı [Ham tutanak]. <https://tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?I-d=1ea275ab-c03a-4fdf-a001-019fead6fde7>

Zabcı, F. (t.y.). *Anayasaların ruhu*. Academia.edu. https://www.academia.edu/31121946/Anayasalar%C4%B1n_Ruhu

MEVZUAT

Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun No. 5271, Resmî Gazete, Sayı 25673 (17 Aralık 2004). <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/Kanun/f72877bd-9f98-037b-e050-007f01005610>

Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun, Kanun No. 7595, Resmî Gazete, Sayı 33344 (18 Ağustos 2026). <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/Kanun/3270cca3-ed00-434b-aa64-019fd1c2dd00>

Millî Dayanışma ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun Teklifi, TBMM 28. Dönem, 4. Yasama Yılı, Esas No. 2/3793 (5 Ağustos 2026). <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/KanunTeklifi/3270cca3-ed00-434b-aa64-019fd1c2dd00>

Türk Ceza Kanunu, Kanun No. 5237, Resmî Gazete, Sayı 25611 (12 Ekim 2004). <https://www.tbmm.gov.tr/Yasama/Kanun/f72877bd-aa54-037b-e050-007f01005610>

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Resmî Gazete, Sayı 17863 (Mükerrer) (9 Kasım 1982). <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/seksen-iki-anayasasi>

YARGI KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, E. 1997/2, K. 1999/1 (26 Şubat 1999). Resmî Gazete, Sayı 24591 (22 Kasım 2001). <https://siyasipartikarlar.anayasa.gov.tr/kbb/SP/1999/1/1>

Anayasa Mahkemesi, E. 1999/39, K. 2000/23 (19 Eylül 2000). Resmî Gazete, Sayı 24198 (12 Ekim 2000). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2000/23>

Anayasa Mahkemesi, E. 2002/99, K. 2002/51 (28 Mayıs 2002). Resmî Gazete, Sayı 24928 (6 Kasım 2002). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2002/51>

Anayasa Mahkemesi, E. 2013/99, K. 2014/61 (27 Mart 2014). Resmî Gazete, Sayı 29215 (24 Aralık 2014). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2014/61>

Anayasa Mahkemesi, E. 2015/41, K. 2017/98 (4 Mayıs 2017). Resmî Gazete, Sayı 30143 (3 Ağustos 2017). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2017/98>

Anayasa Mahkemesi, E. 2018/31, K. 2020/38 (16 Temmuz 2020). Resmî Gazete, Sayı 31301 (11 Kasım 2020). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/38>

Anayasa Mahkemesi, E. 2020/44, K. 2020/41 (17 Temmuz 2020). Resmî Gazete, Sayı 31267 (7 Ekim 2020). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/41>

Anayasa Mahkemesi, E. 2020/80, K. 2021/34 (29 Nisan 2021). Resmî Gazete, Sayı 31519 (22 Haziran 2021). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2021/34>

Anayasa Mahkemesi, E. 2020/18, K. 2021/38 (3 Haziran 2021). Resmî Gazete, Sayı 31607 (23 Eylül 2021). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2021/38>

Anayasa Mahkemesi, E. 2018/137, K. 2022/86 (30 Haziran 2022). Resmî Gazete,

Sayı 32071 (12 Ocak 2023). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2022/86>

Anayasa Mahkemesi, E. 2023/94, K. 2024/92 (4 Nisan 2024). Resmî Gazete, Sayı 32611 (24 Temmuz 2024). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2024/92>

Anayasa Mahkemesi, E. 2023/25, K. 2024/139 (23 Temmuz 2024). Resmî Gazete, Sayı 32720 (12 Kasım 2024). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2024/139>

Anayasa Mahkemesi, E. 2025/56, K. 2025/124 (3 Haziran 2025). Resmî Gazete, Sayı 32980 (8 Ağustos 2025). <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2025/124>

AAE | AKADEMİK ARAşTIRMA ENSTİTÜSÜ DERNEğİ
Eti Mahallesi Toros Sokak Nu:23/B Çankaya / Ankara TÜRKİYE
www.aae.org.tr | iletisim@aae.org.tr | [@aaeorgtr](https://www.instagram.com/aaeorgtr)